

บทที่ ๒

ความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักโสวสสุตา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึง ความหมาย แนวคิด ลักษณะ ประเภท ความสำคัญ อานิสงส์ การฝึกตน ตัวอย่างบุคคลผู้ว่าง่ายและผู้ว่ายากในสมัยพุทธกาล และตัวอย่างบุคคลผู้ว่าง่ายในปัจจุบัน ตามแนวแห่งโสวสสุตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนี้

๒.๑ ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่าย

ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย หมายถึง บุคคลที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอน ตักเตือนโดยชอบธรรม แล้วปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัวด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ความเป็นผู้ว่าง่ายต้องเป็นกุศลธรรมเท่านั้น ในขณะที่มีการใคร่ครวญ พิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด แล้วน้อมประพฤติในสิ่งที่ถูก ละเว้นในสิ่งที่ผิด เป็นผู้ว่าง่ายต่อพระธรรม คำสอน ง่ายต่อการที่จะประพฤติเป็นไปในทางกุศล เมื่อได้รับคำพร่ำสอนที่ดี เป็นประโยชน์เพื่อเกื้อกูลความดีของตน ก็น้อมรับในคำพร่ำสอนนั้นไปปฏิบัติตาม ความว่าง่ายดังกล่าวนี้ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นมงคล เป็นไปเพื่อความเจริญอย่างแท้จริง เป็นเหตุให้กุศลธรรมเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๑๓}

อนึ่ง บุคคลผู้ว่าง่ายแตกต่างจากบุคคลหัวอ่อน กล่าวคือ บุคคลผู้ว่าง่ายจะน้อมรับฟังคำสั่งสอน ว่ากล่าว ตักเตือน และนำมาพิจารณาไตร่ตรองก่อนปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ ส่วนบุคคลหัวอ่อนนั้น จะเชื่อฟังโดยขาดการพิจารณาอย่างเป็นเหตุ เป็นผล แต่จะทำตามทุกอย่างทั้งดี และไม่ดี

๒.๒.๑. ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ความเป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย ตรงกับภาษาบาลีว่า โสวสสุตา^{๑๔} เป็นอิตถีลึงค์ ซึ่งคำว่า สุวจมาจาก สุ แปลว่าง่าย ดี งาม และวจน แปลว่าสอน กล่าว หรือบอก ดังนั้น สุวจ แปลว่า เป็นผู้ว่าง่าย

^{๑๓} พ.อ. (ไทย) ๓๙/๑๖๒ – ๑๖๘.

^{๑๔} ป.หลวงสมบุรณ์ (ร.อ.ประยุทธ์ หลงสมบุญ), พจนานุกรมบาลี-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๙), หน้า ๖๗๔.

คำว่า สุวจ เป็นคำศัพท์เดิม เมื่อเปลี่ยนรูปตามไวยากรณ์แล้ว จะได้รูปศัพท์ คือ โสวจสสุตา ซึ่งในอรรถกถาได้ให้ความหมาย สุวจ ความว่า เป็นผู้อันพึงเขากล่าวได้โดยง่าย คือพึงพร่ำสอนโดยง่าย หรือว่ากล่าวได้ง่าย เพราะความเป็นผู้มีไมเครพ มีอยู่ในบุคคลนี้ เพราะเหตุนี้บุคคลนี้จึงชื่อว่า สุวจ ส่วนเจตนาที่เป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อของบุคคลผู้ว่าง่าย ชื่อว่า โสวจสสุ ภาวะแห่งโสวจสสุ นั้นชื่อว่า โสวจสสุตา^{๑๕}

นอกจากความหมายที่แสดงไว้ข้างต้นแล้ว ยังมีตำราและนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา รุ่นต่อมา ได้ให้ความหมายโดยทั่วไปของความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายไว้หลายนัย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าจะนำไปใช้ในลักษณะใด สรุปได้ ดังนี้

๒.๑.๒ ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในอรรถกถา

อรรถกถา กล่าวเกี่ยวกับเรื่องความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า บุคคลผู้ถูกกล่าวอยู่โดยชอบธรรม ไม่ถึงความกลบเกลื่อน หรือความเป็นผู้นิ่งเฉย หรือการคิดถึงคุณและโทษ กระทำความเอื้อเฟื้อ เคารพ ถ่อมตัวอย่างยิ่งแล้วกล่าวว่า “ดีละ” (ที่ท่านได้กรุณาว่ากล่าวตักเตือนข้าพเจ้า)^{๑๖}

๒.๑.๓ ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในคัมภีร์ฎีกา

พระฎีกาจารย์ ได้อธิบายความเป็นบุคคลผู้ว่าง่าย ไว้ว่า บุคคลผู้ว่าง่าย หมายถึงบุคคลที่ประกอบด้วยธรรมที่ทำให้เป็นคนว่าง่าย^{๑๗} การว่ากล่าวในบุคคลนี้ ผู้มักถือเอาโดยเบื่องขวา (เคารพ) ผู้ยินดียล้อยตาม ผู้เอื้อเฟื้อ เป็นการง่าย ดังนั้น บุคคลนี้จึงชื่อว่า ผู้ว่าง่าย^{๑๘} การว่ากล่าวในบุคคลนี้ ผู้มักถือเอาโดยอนุกุล ผู้มีความเอื้อเฟื้อและความเคารพ เป็นการง่าย ดังนั้น บุคคลผู้นี้ จึงชื่อว่า ผู้ว่าง่าย ดังนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ผู้ที่บุคคลพึงกล่าวได้โดยง่าย หรือเป็นผู้ที่อดทนในถ้อยคำของเพื่อนผู้ร่วมประพบัติพรหมจรรย์ทั้งหลาย หรือศิษย์ เป็นต้น ทั้งหลายนั้น เป็นผู้ทีอาจารย์ เป็นต้น ทั้งหลายว่ากล่าวได้ง่าย

๒.๑.๔ ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในพจนานุกรม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายการเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า เป็นอาการอยู่ในโอวาท เชื่อฟังคำสั่งสอนโดยดี^{๑๙}

^{๑๕} อ.ทสก.อ. (ไทย) ๓๘/๔๒.

^{๑๖} ขุ.ข.อ. (ไทย) ๔๗/๑๘๗.

^{๑๗} ที.ส.อภินวฎีกา (บาลี) ๑/๓๑๐.

^{๑๘} ที.ปา.ฎีกา (บาลี) ๓/๒๑๗.

^{๑๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊ค จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๖๔.

หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายการเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า ความเป็นบุคคลที่พูดด้วยง่าย ว่าง่าย สอนง่าย และรู้จักรับฟังด้วยเหตุผล^{๒๐}

๒.๑.๔ ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในเอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) ได้อธิบายความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า ความว่าง่ายนั้น เหมาะแก่ชนทุกชั้น เป็นบุคคลที่ยอมรับฟังเหตุผลของคนอื่นที่บอกกล่าว แนะนำ ตักเตือนโดยชอบธรรม เป็นเครื่องโยยจิตใจให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความนับถือและหวังดีต่อกัน ป้องกันความเสื่อมไม่ให้เกิดทั้งส่วนตัว และหมู่คณะ สร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมด้วยดี เป็นบุคคลอันเป็นที่รักแก่ชนทุกชั้น^{๒๑}

สวัสด์ พินิจจันทร์ ได้ให้ทรรศนะความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า ผู้ว่าง่าย คือ ผู้ที่ถูกเขากล่าวเตือนในทางที่ถูกที่ควร ไม่พูดกลบเกลื่อนหรือทำเฉยเมย ไม่ถือมั่นด้วยทิฐิमानะ ไม่ขัดแย้ง และขัดคอผู้กล่าว คิดถึงคุณโทษ และเหตุผล แสดงอาการเอื้อเฟื้อเคารพ และความถ่อมตนต่อผู้กล่าวสอน^{๒๒}

พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์ กล่าวว่า คนว่าง่ายมี ๒ ประเภท คือคนว่าง่ายที่เห็นแก่อำิส เป็นบุคคลที่ไม่ควรสรรเสริญ และบุคคลที่ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ธรรม หรือความดี เป็นบุคคลที่ควรสรรเสริญ เป็นผู้ว่าง่ายที่ถูกต้องตามหลัก พุทธ ศาสนา เพราะมีคุณธรรมความว่าง่ายเกิดขึ้นที่ใจ ทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึก ๓ ประการ คือ จิตน้อมรับคำสอน ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ และรู้คุณค่าความดีของผู้ให้คำสอน^{๒๓}

เทพพร มั่งธานี ให้ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่าย ไว้ว่า ผู้ที่ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนได้ง่าย รู้จักรับฟังเหตุผล ไม่ถือมั่น ไม่คัดค้าน ไม่ถือทิฐิमानะ รู้จักรับฟังคำสอนที่มีค่าด้วยความเคารพ^{๒๔}

^{๒๐} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๙.

^{๒๑} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายี), ธรรมเป็นที่พึง : หจก.โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๒๖, หน้า ๕๙.

^{๒๒} สวัสด์ พินิจจันทร์, มงคลในพระพุทธศาสนา , (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๖.

^{๒๓} ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ., มงคลชีวิต ภาค ๓ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐๑-๒๐๙.

^{๒๔} เทพพร มั่งธานี, มงคลชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๑.

อุทัย ไชยานันท์ ได้ให้ทรรศนะไว้ว่า เมื่อมีผู้อื่นแนะนำ พร่ำสอน ตักเตือนให้โดยชอบธรรม แล้ว ย่อมทำตาม ปฏิบัติตาม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัว ด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น^{๒๕}

บุญมี แท่นแก้ว ให้ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า เป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย ไม่ดื้อดิ่ง มีจิตใจเยือกเย็น มีเหตุผล ไม่มีมานะ ละทวิญญูได้หมดสิ้น^{๒๖}

เกษม บุญศรี ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า บุคคลเมื่อถูกเขาว่ากล่าว ตักเตือนอยู่โดยธรรม ตั้งใจฟังคำนั้นให้เข้าใจ แล้วทำตามแต่โดยดี^{๒๗}

สุริย์พร แซ่เอี้ยบ ได้กล่าวถึงโทษของคนหัวดื้อ ซึ่งเป็นอุปสรรคของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์” ความว่า^{๒๘} บุคคลใด ไม่ทำตามคำสอนของผู้ปรารภนาประโยชน์ ผู้นั้นเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล บุคคลนั้นย่อมเศร้าโศก เหมือนมิตตพินทุกะจับเท้าแพแล้วโศกเศร้าอยู่ขณะนี้^{๒๙}

ศุภกาญจน์ ชยาพัฒน์ ได้กล่าวสรุปความสำคัญของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท ”ไว้ว่า ความสำคัญและความจำเป็นสำหรับผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้น เป็นมูลเหตุอันสำคัญอย่างยิ่งแห่งความเจริญ ทั้งปวง คุณธรรม คือ ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็นแบบแผน และแนวทางแห่งการปฏิบัติที่มีค่าสูงยิ่งของสังคมมนุษย์ ถ้าเป็นบุตรธิดาก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูกรุณาของบิดามารดา ถ้าเป็นศิษย์ก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูของครูอาจารย์ ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูของสมภารเจ้าวัด และประชาชนโดยทั่วไป ถ้าเป็นผู้ร่ายก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูของท่านผู้ใหญ่ อันความรักและความเอ็นดูกรุณาของท่านเหล่านี้ เป็นบุญฤทธิ์ที่บันดาลใจของท่านให้เกิดวิริยะ อุตสาหะ ตั้งใจจะแนะนำ ตักเตือน พร่ำสอน ถวายทอดความรู้ ความฉลาดแก่บรรดาผู้ที่เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เพื่อให้

^{๒๕} อุทัย ไชยานันท์, **บัณฑิตกับมงคลชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

^{๒๖} บุญมี แท่นแก้ว, **จริยธรรมกับชีวิต(Moral & Life)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

^{๒๗} เกษม บุญศรี, **พุทธมงคล เล่ม ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๑), หน้า ๗๗.

^{๒๘} สุริย์ แซ่เอี้ยบ, “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมจากนิทานชาดกที่ปรากฏในภาพจิตรกรรม พระวิหารหลวง วัดสุทัศน์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๖๒.

^{๒๙} พุ.ชา.เอก.อ (ไทย) ๕๖/๑/๒/๑๑.

เป็นคนมีความรู้ความฉลาดเพิ่มขึ้น จนมีความสามารถป้องกันรักษาตน และหมั่นละให้มีความวัฒนาถาวรยิ่งขึ้นไป^{๓๐}

สรุปได้ว่า ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นธรรมฝ่ายดี เป็นมงคลอันนำมาซึ่งความเจริญในกุศลธรรม บุคคลสามารถบรรลุธรรมได้เพราะอาศัยความเป็นผู้ว่าง่าย บุคคลผู้น้อมประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมของพระผู้มีพระภาคโดยเคารพ เพราะเห็นแก่ประโยชน์คือกุศลธรรม และเคารพ ในพระธรรม และในองค์พระผู้มีพระภาค จึงเป็นผู้ว่าง่าย คือ ปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกต้อง ความเป็นผู้ว่าง่ายไม่ได้หมายรวมถึงบุคคลที่น้อมปฏิบัติตามเพราะเหตุแห่งลาภ สักการะ ความรัก หรือความกลัว ที่เป็นฝ่ายอกุศลธรรม ผู้ว่าง่ายจึงเป็นฝ่ายกุศลธรรมที่เกิดจากปัญญาที่เห็นประโยชน์อันเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เมื่อมีผู้อื่นว่ากล่าวหรือตักเตือน ก็น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ แก้อภัยด้วยความเคารพ ในคำว่ากล่าว ตักเตือนนั้น ไม่ใช่เหตุอย่างอื่นจึงเป็นผู้ว่าง่าย เพราะฉะนั้น การน้อมปฏิบัติตามจึงเกิดได้จากการที่จิตเป็นไปในทางกุศล หรือเป็นอกุศล ดังนั้น จึงไม่ได้ตัดสินที่การกระทำแต่ตัดสินที่สภาพของจิตที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ความเป็นผู้ว่าง่าย อาจกล่าวเป็น ๒ นัย คือ นัยทางโลกียธรรม ซึ่งบุคคลที่มีความอดทนต่อคำแนะนำ ว่ากล่าว ตักเตือน สั่งสอนโดยชอบธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติ ย่อมยังประโยชน์อันเป็นมูลเหตุให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแห่งตน ส่วนนัยทางโลกุตตรธรรมนั้น บุคคลผู้น้อมรับโอวาท คำสั่งสอนธรรมเพื่อเกื้อหนุนการบรรลุมรรค ผล นิพพานจากบัณฑิต แล้วน้อมนำไปปฏิบัติให้ถึงสมควรแก่ธรรม บุคคลนั้นก็จะสามารถเข้าสู่ความหลุดพ้นได้ในที่สุด

๒.๒ แนวคิดของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

แนวคิดเรื่องความเป็นผู้ว่าง่าย มีแสดงไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสารของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาชั้นหลัง ซึ่งกล่าวขยายความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้หลายนัย เพื่อการนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามบริบทตามนัยแห่งโลกียธรรมและโลกุตตรธรรม ดังจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับไป ดังนี้

ในพระไตรปิฎก ได้แสดงหลักธรรมความเป็นผู้ว่าง่ายไว้หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอยู่กับหลักธรรมข้อใหญ่และเป็นส่วนย่อยที่กล่าวถึงอยู่ในเรื่องอื่นๆ ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงข้อธรรมหลักว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยตรงและที่พระสาวกแสดงไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ มงคลสูตร

^{๓๐} ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘ หน้า

มนุษย์เราไม่ว่าหญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ ยากจนหรือมั่งมี ล้วนแต่ต้องการสิ่งที่ดีงาม เป็นมงคลแก่ชีวิตของตนทั้งสิ้น แต่จะมีสักกี่คนที่รู้ว่ามงคลคืออะไร และอะไรที่เป็นมงคล ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคยังไม่เสด็จอุบัติบังเกิดขึ้น ได้มีการถกเถียงกันในชมพูทวีปว่าอะไรเป็นมงคล ต่างคนต่างก็แสดงสิ่งที่ตนเห็นตามความเห็นของตน แต่ไม่อาจตกลงกันได้อะไรแน่เป็นมงคล การถกเถียงกันได้เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์เท่านั้น หากได้ลุกลามไปถึงพวกเทวดา และพรหม ในสรวงสวรรค์ด้วย ถึงกระนั้นก็ยังหาข้อยุติไม่ได้จบจนเวลาล่วงไป จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พวกเทวดาในดาวดึงส์เทวโลกจึงได้พากันเข้าไปเฝ้า ท้าวสักกะเทวราช ผู้เป็นพระราชบิดาในภพ ดาวดึงส์ทูลถามถึงมงคลว่าได้มีใครทูลถามเรื่องนี้กับพระผู้มีพระภาคแล้วหรือยัง เมื่อทรงทราบว่ายังไม่มีใครทูลถาม จึงชวนกันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคที่พระวิหารเชตวัน ใกล้กรุงสาวัตถี ในแคว้นโกศล ท้าวสักกะทรงมอบหมายให้เทวดาองค์หนึ่งเป็นผู้ทูลถามเรื่องนี้ ในเวลานั้นเทพเจ้าในหมื่นจักรวาล เนรมิตกายให้ละเอียดมาแออัดประชุมกันเพื่อมงคลปัญหาในที่นั้นด้วย จนพระเชตวันสว่างไสวไปทั่วด้วยรัศมีกายของเทวดาเหล่านั้น ถึงกระนั้นก็มีอาจบตบั้งพระรัศมี ซึ่งเปล่งออกจากพระวรกายของพระผู้มีพระภาคได้ เทวดาองค์ที่ได้รับมอบหมายให้ทูลถามมงคลปัญหากับพระผู้มีพระภาค ได้ทูลถามปัญหาว่า "เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก หวังอยู่ซึ่งความสวัสดิ ได้พากันคิดสิ่งที่ตนเป็นมงคล (แต่ไม่อาจคิดได้) ขอพระองค์โปรดตรัสบอกอุดมมงคล" พระผู้มีพระภาคจึงตรัสให้ทราบว่ามีมงคลอยู่ ๓๘ ประการ ด้วย ๑๐ พระคาถา ใน มงคลสูตร^{๓๑} ไปตามลำดับ ซึ่งในมงคล ๓๘ ประการนั้น พระผู้มีพระภาคได้แสดงความเป็นผู้ว่าง่าย (โสจสสุตา) ไว้ในข้อธรรมที่ ๒๘

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของบุคคลผู้ว่าง่าย ย่อมจะได้รับคุณธรรม เบื้องสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนในที่สุดได้บรรลุนิพพาน เพราะได้ทำเหตุให้เกิดขึ้นแล้ว คือละโทษ อันเป็นอุปสรรคของตนให้หมดสิ้นไป ด้วยเหตุแห่งความเป็นผู้ว่าง่ายนั้น

แนวคิดความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในเอกสารของนักปราชญ์ชั้นหลังเกี่ยวกับมงคลสูตร มีกล่าวถึงไว้ ดังนี้

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้นำเสนอแผนภูมิการจัดลำดับขององค์ธรรมในมงคลสูตร ๓๘ ประการเป็นแบบขั้นบันได โดยมีมงคลในข้อต้น ๆ เป็นส่วนฐาน มีมงคลในลำดับท้าย ๆ เป็นส่วนยอด^{๓๒} และชี้ให้เห็นว่า องค์ธรรมในมงคลสูตรนั้นวางเรียงไว้ตามวิถีทางของการปฏิบัติจากต่ำไปหาสูง^{๓๓} จากง่ายไปหายาก^{๓๔} และจากขั้นตอนของการสร้างความก้าวหน้าของชีวิตไปสู่ความก้าวหน้า

^{๓๑} ชุ.ข. (ไทย) ๒๕/๓-๑๓/๗-๘.

^{๓๒} พ.อ.ปิ่น มุทุกันต์, **มงคลชีวิต ภาค ๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๑.

จิต^{๓๕} นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการจัดหมวดหมู่ของมงคลสูตรไว้ด้วย แต่ไม่ได้เน้นความสำคัญมากนัก เพียงแต่ชี้ให้เห็นภาพกว้าง ๆ ว่า คำสอนในมงคลสูตร ๓๘ ประการนั้น สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้อย่างไร

ชี้ให้เห็นว่า องค์ธรรมในมงคลสูตร เมื่อจัดเป็นหมวดหมู่แล้ว สามารถนำไปปฏิบัติเป็นแผนในการดำเนินชีวิตได้ ทำให้เกิดเป้าหมายที่ชัดเจน รู้การพัฒนาทางจิตว่าไปถึงขั้นใดขั้นไหนแล้ว และชี้ให้เห็นว่า การดำเนินนั้นควรเริ่มจากง่ายไปหายาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นผู้ว่าง่ายจะอยู่ในข้อธรรมท้าย ๆ เพื่อเข้าสู่โลกุตรธรรมธรรม แต่ขณะเดียวกัน ในทางโลกียธรรม ความเป็นผู้ว่าง่ายก็ยังประโยชน์แก่ผู้ที่นำมาประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีแห่งตน อันจะนำพาชีวิตให้เกิดสิริมงคล มีความสุข ความเจริญ ตามควรแก่การประพฤติปฏิบัติ เช่นเดียวกัน

ประณีต ก้องสมุทฺธ ได้กล่าวว่า ความเป็นผู้ว่าง่ายเป็นอุดมมงคล ผู้ไม่มีมานะ มีใจอันเบิกบาน น้อมรับคำสอนของบัณฑิตโดยเคารพ ผู้นั้น เรียกว่า เป็นผู้ว่าง่าย ผู้ว่าง่ายย่อมได้รับประโยชน์ทั้งโลกนี้ และโลกหน้า ไม่มีใครรังเกียจที่จะสอนสั่ง ดังเรื่องของพระราชาผู้บวชเมื่อแก่ โดยมีพระสารีบุตรเป็นอุปัชฌาย์ พระสารีบุตรแนะนำสั่งสอนอย่างไร ท่านก็รับฟัง และน้อมนำไปปฏิบัติตามโดยเคารพ มิได้ทะนงตนว่าเป็นผู้แก่กว่า ในที่สุดก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เหตุก็เพราะความเป็นผู้ว่าง่ายของพระรานั้นเอง ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายจึงเป็นอุดมมงคล^{๓๖}

พระภิกษุภวณาริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับมงคลสูตรไว้ว่า มงคลชีวิต ๓๘ ประการ เป็นหมวดธรรมะ ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และการนำไป ปฏิบัติ เพราะเป็นหมวดธรรมะ ที่เป็นขั้น เป็นตอนเกี่ยวเนื่องกัน และสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสมบูรณ์พร้อม คือฝึกให้เป็นคนดี สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง ให้เป็นคนมีประโยชน์ บำเพ็ญประโยชน์ ต่อ ตนเอง ครอบครัว และสังคม ในการฝึกภาค ปฏิบัติ เพื่อกำจัดกิเลสให้สิ้นไป ผลจากการปฏิบัติจนหมดกิเลส ย่อมยังประโยชน์สูงสุดของการปฏิบัติให้เกิดขึ้น คือ ผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ หมดกิเลส สามารถทำพระนิพพานให้แจ้ง สร้างบารมีให้ถึงที่สุดแห่งธรรมได้^{๓๗}

ธรรมะเพื่อประชาชน ได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นผู้ว่าง่ายในมงคลสูตรไว้ว่า การที่เราไม่มีใครรัก คนคอยว่ากล่าวตักเตือนนั้น ไม่ใช่จะหาได้ง่ายๆ เพราะผู้ที่มีความปรารถนาดีอย่างนั้น จะต้อง

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๓ – ๓๒๔.

^{๓๖} ประณีต ก้องสมุทฺธ, สิ่งที่เป็นมงคล(มงคล ๓๘), [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.84000.org/tipitaka/book/bookpn06.htm>> (๒๗ ธ.ค.๕๙)

^{๓๗} พระภิกษุภวณาริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว),มงคลชีวิต ๓๘ ประการ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.kalanamitra.org/mongkhoh.html>> (๒๗ ธ.ค.๕๙)

หัวใจของยอดกัลยาณมิตร ต้องสวมหัวใจของพระโพธิสัตว์ ในการว่ากล่าวตักเตือน บางครั้งก็ต้องทำใจด้วยซ้ำกับการว่ากล่าวตักเตือนที่ตนกระทำไป และเมื่อเผชิญกับกระแสแห่งความไม่เข้าใจมากมายเพียงไรก็ไม่เคยหวั่นไหว เพราะเล็งเห็นประโยชน์ว่า หากทำอย่างนี้แล้ว จะบังเกิดผลดีอย่างแน่นอน ผู้ที่คอยว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ พระผู้มีพระภาค ทรงสรรเสริญ ถึงกับตรัสยกย่องว่าเป็นเหมือนผู้ที่ชี้ชุมทรัพย์ ซึ่งการที่เราจะหาบุคคลเช่นนี้ได้ ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ดังนั้น เมื่อมีผู้มากอยแนะนำพร่ำสอน ต้องถือว่าเป็นบุญของเรา ให้ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนให้ดียิ่งๆขึ้นไป อย่าเป็นคนว่ายาก สอนยาก หากเราเป็นผู้ที่ว่าง่ายสอนง่ายแล้ว จะมีแต่ผู้ที่รักและเอ็นดู มีความรู้อะไร ก็จะถ่ายทอดให้เราอย่างไม่มีปิดบังอำพราง เมื่อเหยียบย่างไปถึงแห่งหนตำบลใดก็จะเป็นที่รัก เป็นที่สรรเสริญของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย แล้วเรื่องราวของการเป็นผู้ที่ว่าง่ายของเรานี้ จะเป็นแบบอย่างที่ดีของนักสร้างบารมีรุ่นหลังๆสืบต่อไป^{๓๘}

สรุปว่า พระผู้มีพระภาคตรัสสอนให้พิจารณาว่า หากมีผู้ใดมากล่าวตำหนิตรงต่อความเป็นจริงแล้ว ควรจะเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้มาชี้บอกชุมทรัพย์ เพราะเป็นเหตุให้เราปรับปรุงตัวเอง จนอาจทำประโยชน์อันเป็นดุจชุมทรัพย์ให้สำเร็จนั่นเอง ผู้ใด ประพฤติได้ตามที่ตรัสมานี้ ผู้นั้นชื่อว่า เป็นคนว่าง่าย ความเป็นคนว่าง่ายนี้ เป็นเรื่องฝึกกันได้ยาก เพราะใครๆล้วนไม่ต้องการให้คนอื่นตำหนิตดะนินทา หวังอยู่แต่คำชื่นชม รังเกียจคำไม่เจริญหู แต่หากได้พิจารณาโทษของความเป็นคนว่ายาก จะนำมาซึ่งความหายนะ ความไม่สวัสดิอะไร อย่างไรบ้าง และคุณของความเป็นคนว่าง่าย จะนำมาซึ่งประโยชน์ซึ่งความสวัสดิอะไร เป็นมงคลแก่ตนอย่างไรบ้าง ก็จะช่วยให้เป็นคนว่าง่ายได้ง่ายขึ้น

สำหรับพระภิกษุ ความเป็นคนว่าง่าย ชื่อว่าเป็นมงคล ก็เพราะเป็นเหตุให้ได้มาซึ่งโอวาท คือ คำตักเตือน ในสิ่งที่ควรทำ และสิ่งที่ไม่ควรทำ ได้รับคำพร่ำสอนเนื่องๆในศีล สมาธิ และปัญญา จากเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน เพราะถ้าหากว่าเป็นคนว่ายากแล้ว เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกันทั้งหลาย ก็จะไม่กล้าว่ากล่าวตักเตือน ไม่กล้าสอน เพราะกลัวว่าจะเกิดความขุ่นเคือง ทั้งจะเหนียวเปล่า บุคคลผู้ว่าง่าย แม้เป็นฆราวาส ก็ จะประสบมงคลตามทำนองเดียวกันนี้ ตามสมควรแก่เพศของตน เช่นกัน

๒.๒.๒ ปฐมนาสสูตร – นาถกรณธรรม

ปฐมนาสสูตร^{๓๙} แปลว่า ธรรมอันเป็นที่พึ่งของคนในโลกนี้ อันเป็นหลักการสำคัญของการครองชีวิตตามหลัก “อตตา หิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน”^{๔๐} แต่ตนที่จะพึ่งตนเอง

^{๓๘} ธรรมเพื่อประชาชน, มงคลที่ ๒๘ เป็นคนว่าง่าย- โทษของการเป็นผู้ว่ายาก, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://buddha.dmc.tv/mongkol05-38.html>> (๒๘ ธ.ค.๕๙)

^{๓๙} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗/๒๕.

^{๔๐} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๖.

ได้ ก็ต่อเมื่อตัวบุคคลนั้นต้องมีคุณธรรมเป็นหลักในการพึ่งตนเอง ความเป็นมาของปฐมนาสสูตร เกิดขึ้นโดยพระผู้มีพระภาครับสั่งให้ภิกษุมีตนเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งใดเป็นที่พึ่ง ให้มีธรรมเป็นที่พึ่ง ซึ่งหมายถึง ธรรมอันเป็นที่พึ่งของคนในโลกนี้ อันเป็นหลักการสำคัญในการครองชีวิต ประกอบด้วย หลักธรรม ๑๐ ประการ เรียกว่านาถกรณธรรม ^{๔๑} เป็น พหุการธรรม หรือธรรมมีอุปการะมาก เพราะเป็นกำลังหนุนในการบำเพ็ญคุณธรรมต่าง ๆ ยังประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้ อย่างกว้างขวางไพบุลย์ ซึ่งความเป็นผู้ว่าง่ายอยู่ในองค์ธรรมที่ ๔

ปฐมนาสสูตร เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคต้องการแสดงให้เห็นว่า การพึ่งตนเองเป็นสิ่งที่ ไม่ต้องทุกข์ในภายหลัง และเป็นเหตุให้สามารถปฏิบัติคุณธรรมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น แต่การจะพึ่งตนเอง ได้นั้น ต้องปฏิบัติตามหลักนาถกรณธรรม ๑๐ ประการ ถ้าปฏิบัติไม่ครบแสดงว่ายังไม่เป็นที่พึ่งแก่ตน อย่างสมบูรณ์ และเหตุที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติธรรมที่ว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย ไว้ในนาถกรณ ธรรม ๑๐ ประการนั้น เพราะเหตุว่า บุคคลผู้มีความว่าง่ายอยู่ในตัว ย่อมมองเห็นโทษของตนเองที่ ตนเองมองไม่เห็น เมื่อมีผู้ว่ากล่าว ตักเตือน แล้วน้อมรับมาปฏิบัติเพื่อละโทษนั้น จะทำให้ไม่ต้องเกิด ทุกข์ภายหลัง และเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนความดีอื่น ๆ อีกด้วย

พระอรรถกถาจารย์ ได้อธิบายความเป็นผู้ว่าง่ายในปฐมนาสสูตรเพิ่มเติมว่า คำว่า สุวโจ โหติ หมายความว่า ย่อมเป็นที่เขาพึ่งว่ากล่าวโดยง่าย ที่เขาพึ่งสั่งสอนได้ง่าย บทว่า ขโม ไดแก่ แม้ถูกกล่าว ว่าด้วยคำหยาบ ก็ทนได้ ไม่โกรธ บทว่า ปทกขิณคคาหิ อนุสาสนี หมายความว่า ไม่กระทำเหมือนบางคน ที่เมื่อถูกท่านโอวาทก็รับเอาข้างซ้าย (ไม่เคารพ) ตอบโต้ หรือไม่ฟังเดินไปเสีย ไม่รับเอาเบื้องขวา (โดยเคารพ) ด้วยกล่าวว่า โอวาทพราสสอนเถิดท่าน เมื่อท่านไม่โอวาท คนอื่นใครเล่าจักโอวาท ^{๔๒}

แนวคิดความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในเอกสารของนักปราชญ์ชั้นหลัง เกี่ยวกับความเป็น ผู้ว่าง่ายในปฐมนาสสูตร มีตัวอย่าง ดังนี้

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายี) กล่าวว่า บุคคลผู้ว่าง่าย เป็นผู้ที่ประกอบด้วย ธรรมอันกระทำความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนี หรือคำพราสสอนโดยเคารพ คือแสดง อาการเคารพคำตักเตือน แนะนำ สั่งสอนของผู้หวังดี และประกอบไปด้วยธรรมอันทำความเป็นผู้ว่า ยายนั้น ^{๔๓}

^{๔๑} อง.ทสก.อ. (ไทย) ๓๘-๔๒.

ที.ปา.๑๑/๓๕๗/๒๘๑; ๔๖๖/๓๓๔.

^{๔๒} อง.ทสก.อ. (ไทย) ๓๘ / ๔๒.

^{๔๓} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฐายี), ธรรมเป็นที่พึ่ง : (หจก.โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๒๖), หน้า ๕๙-๖๐.

ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักนาถรณธรรม คือการกระทำตน เป็นที่พึ่งแห่งตน ตามหลัก อตตาทิ อตตโนนาโถ ซึ่งเป็นพุทธพจน์ที่มุ่งเน้นให้มนุษย์มีความเพียรในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพของการเป็นมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ดังเช่น พระผู้มีพระภาคที่ทรงเป็น มนุษย์ธรรมดา แต่ยังสามารถพัฒนาตนจนพ้นทุกข์ ล่วงรู้ธรรมมากมาย และเพราะพระเมตตา จึงทรง นำพาผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้ตามไปด้วย มนุษย์จึงควรพึงการกระทำของตนเองเป็นอันดับแรก ไม่ใช่คอย พึ่งพาอำนาจภายนอกที่มองไม่เห็น และไม่รู้ว่ามียุ่จริงให้มากคอย ช่วยเหลือ เมื่อพึ่งตนเองได้ จะรู้สึก เป็นอิสระ มีความสุข จึงอยากแผ่ความสุขให้คนอื่นบ้าง เพราะบางครั้งสถานการณ์ของคนบางคน ก็มีข้อจำกัด อาจไม่พบการสนับสนุน หรือได้รับการส่งเสริมอย่างที่เราได้รับ หากเราสามารถช่วยเหลือ ผู้อื่นได้ ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ฉะนั้น ความเป็นคนมีอัธยาศัยอ่อนโยน พร้อมที่จะยอมรับ นับถือ เชื่อฟังคนอื่น จนกลายเป็นคนมีลักษณะว่าง่ายสอนง่าย ทำความเข้าใจอะไรกันได้ง่าย ช่วยเหลือคนอื่นพร้อมที่จะให้การส่งเสริม จัดเป็นคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ซึ่งพึงมีมาสู่ตน ซึ่งตนจะต้องเป็น ผู้กระทำ

๒.๒.๓ กกจูปมสูตร

ภิกษุบางรูปติเตียนทั้งภิกษุณี และพระโมลียผัคคุณะ ที่คลุกคลีกันอยู่เกินเวลา จนทำให้ทั้งสองก่ออภิชฌนกับหมู่ภิกษุที่พากันติเตียน เมื่อความทราบถึงพระผู้มีพระภาค จึงทรงตักเตือน พระโมลียผัคคุณะที่โกรธ แล้วตรัสว่า ภิกษุผู้สักการะ เคารพ นับถือบูชา นอบน้อมธรรม เป็นผู้ว่าง่าย ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เราเรียกว่า เป็นผู้ว่าง่าย^{๔๔}

ภิกษุที่กระทำตนเป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เพราะเหตุแห่งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เราไม่เรียกว่าเป็นผู้ว่าง่าย เพราะเหตุใด เพราะภิกษุนั้น เมื่อได้มาซึ่ง จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารนั้น ก็ไม่เป็นผู้ว่าง่าย ไม่ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย^{๔๕}

การที่พระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้ เพราะทรงปรารถนาความประพฤติของพระโมลียผัคคุณะ ซึ่งเป็นพระผู้ว่าง่าย จะเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับภิกษุผู้เห็นแก่ธรรม เพราะเมื่อ เห็นแก่ธรรม ผู้นั้นก็จะเป็นผู้ว่าง่ายเพื่อเกื้อกูลความดีแห่งตน ซึ่งพระองค์ทรงสรรเสริญ แต่ผู้ว่าง่าย เพื่อลาภ สักการะ และอำภิส เพราะองค์ทรงตำหนิ ไม่นับว่าเป็นผู้ว่าง่าย และไม่ทรงสรรเสริญ

อรรถกถา อธิบายลักษณะผู้ว่าง่ายเพิ่มเติมว่า เวลาพรา้งสอนบ่อยๆ ว่าพวกเธอจงทำสิ่งนี้ อย่าทำสิ่งนี้ คือ มีกิจทำให้เกิดสติเท่านั้น และตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งปฐมโพธิกาล ด้วยเหตุ เพียงเท่านั้น ภิกษุเหล่านั้น ได้ทำสิ่งที่ควรทำ ได้ละสิ่งที่ควรละ ภิกษุทั้งหลายนั้นเป็นผู้ว่าง่าย^{๔๖}

^{๔๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๒๖/๒๓๘ - ๒๓๙.

^{๔๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๒๖/๒๓๘ - ๒๓๙.

^{๔๖} ม.ม. (ไทย) ๑๘/๒๗๐.

ในคัมภีร์ปรกณวิเสส ขยายความถึงความเป็นผู้ว่าง่ายว่า ภิกษุที่เพื่อนผู้ร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลาย หรือศิษย์ เป็นต้น ทั้งหลาย ว่ากล่าวตักเตือนอยู่ ก็เป็นผู้ที่ว่ากล่าวตักเตือนได้โดยง่าย หรือเป็นผู้ที่อดทนในถ้อยคำของเพื่อนผู้ร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลาย หรือศิษย์ เป็นต้น ทั้งหลายนั้น^{๔๗}

พระอาจารย์ที่แต่งในคัมภีร์ปรกณวิเสส แสดงให้เห็นลักษณะโดยเนื้อแท้ของผู้ว่าง่าย เมื่อมีผู้ชี้แนะ หรือชี้โทษ แล้วตนได้สติ ได้ทำสิ่งที่ควรทำ นอกจากนี้ ยังได้แบ่งประเภทผู้ว่าง่ายไว้ ๒ ประเภทอย่างชัดเจน คือ ผู้ว่าง่ายควรแก่การสรรเสริญ และผู้ที่ไม่ควรสรรเสริญ โดยความแตกต่างอยู่ที่ว่า ผู้ใดเห็นธรรม เคารพธรรม ปฏิบัติธรรมนั้น ผู้นั้นควรแก่การสรรเสริญ แต่ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ว่าง่ายควรแก่การสรรเสริญจะไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวนี้

แนวคิดเรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในเอกสารของนักปราชญ์ชั้นหลัง โดยอธิบายกกุปมสูตร มีตัวอย่าง ดังนี้

สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (พิมภ ธรรมธโร) กล่าวว่า คนว่าง่ายมี ๒ ประเภท คือว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี และว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้ นอกจากนี้ ยังได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของประเภทผู้ว่าง่ายกับผู้ยากใจอย่างชัดเจนว่า ผู้ว่าง่ายโดยแท้ นั้น เพราะเห็นแก่ธรรม ส่วนผู้ยากใจ ไม่เห็นแก่ธรรม กลับเห็นแก่ตนเอง^{๔๘}

นาวาตรีอ่อน บุญญพันธ์ กล่าวว่า คนว่าง่ายที่ไม่ควรสรรเสริญ คือคนว่าง่ายเพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคนหัวอ่อน เพราะคนหัวอ่อนเป็นคนที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง โดยต่างจากคนว่าง่ายที่ควรสรรเสริญ คือ คนว่าง่ายที่ควรสรรเสริญจะมีจุดมุ่งหมาย มีความเคารพธรรม แต่คนหัวอ่อนไม่มีสิ่งเหล่านี้^{๔๙}

เพราะฉะนั้น ผู้ว่าง่ายที่แท้จริงมีอยู่ แต่ถ้าพิจารณาอย่างหยาบจะเห็นว่า บุคคลว่าง่ายที่ดูเหมือนเป็นคนว่าง่ายที่แท้ นั้น แต่กลับเป็นคนหัวอ่อน ไม่มีเป้าหมายหรือจุดยืนที่แท้จริง บุคคลประเภทนี้ ไม่จัดว่าเป็นผู้ควรสรรเสริญ และไม่เป็นผู้ว่าง่ายด้วย และข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ ผู้ว่าง่ายมีเป้าหมายชัดเจน และเห็นแก่ธรรม เคารพธรรม และปฏิบัติตามธรรมนั้น

๒.๒.๔ อนุমানสูตร

พระสูตรนี้แสดงโดยพระโมคคัลลานะ กล่าวคือ เมื่อจะกล่าวถึงธรรม พระมหาโมคคัลลานะจะระบอว่าตนท้าวหน้าเหล่าภิกษุให้ทราบ แล้วจึงกล่าวธรรมอันทำให้เป็นผู้ว่าง่ายให้กับเหล่าภิกษุได้ฟังธรรมนั้น โดยนัยแสดงให้เห็นว่า การจะเป็นผู้ว่าง่ายโดยเนื้อแท้ เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

^{๔๗} สพรหจรีติ วา สีสสารทิตี วา วุจจมาโน สุวโจ หุตวา เตสํ วจนกขโม จ โหติ (เนตติ.วิภาวินี ๓๙๔).

^{๔๘} สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (พิมภ ธรรมธโร), มงคลยอตชีวิต ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๕๐๕.

^{๔๙} อ่อน บุญญพันธ์, ที่พึ่งของตน, (สมุทรปราการ : บ้านกอบจาก, ๒๕๑๑), หน้า ๖๑.

เพราะการเป็นผู้ว่าง่ายนั้น ต้องละความเป็นผู้ว่ายากออกจากตนเสียก่อน และให้ตรวจสอบเทียบเคียงกับตนเองว่า ถ้าตนมีเหตุแห่งความเป็นผู้ว่ายากแล้ว ตนไม่ชอบอย่างไร ผู้อื่นก็ไม่ชอบอย่างนั้นเหมือนกัน ต่อจากนั้นก็ให้ละเหตุแห่งการว่ายาก ถ้าไม่มีเหตุแห่งความว่ายาก ก็ให้หมั่นปฏิบัติธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่ายอยู่เสมอ เพื่อความเจริญแห่งธรรมอื่นยิ่ง ๆ ขึ้นไป และธรรมแห่งความเป็นผู้ว่าง่ายยังเป็นธรรมที่เกื้อกูลความดีอื่น ๆ อีกมากมาย^{๕๐}

แนวคิดเรื่องความเป็นผู้ว่าง่าย ที่ปรากฏในเอกสารของนักปราชญ์ชั้นหลังเกี่ยวกับอนุমানสูตร มีตัวอย่าง ดังนี้

นาวาตรืออน บุญญพันธ์ ได้แสดงอุบายวิธี ๔ อย่าง เพื่อฝึกตนให้เป็นผู้ว่าง่าย ได้แก่ การปวารณา มีปกติอภิวาท มีความเคารพ และมีความอ่อนน้อม^{๕๑} ทั้ง ๔ อุบายนี้สามารถถอนเชื้อแห่งความเป็นผู้ว่ายากสอนยากให้หมดสิ้นไป

เทพพร มังธานี กล่าวถึงข้อปฏิบัติเพื่อความเป็นผู้ว่าง่ายโดยย่อ ๓ วิธี ได้แก่ ละมานะ ละอุปาทาน และเพิ่มพูนสัมมาทิฐิ^{๕๒} เป็นการสรุปโดยย่อเพื่อให้เห็นชัด และไม่สับสน โดยจัดกลุ่มเอาไว้อย่างชัดเจน

พระมหาอดิศร ธีรสีโล ได้กล่าวถึงวิธีปฏิบัติตนให้เป็นผู้ว่าง่าย คือ พยายามขัดเกลากิเลส และชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใส ซึ่งเป็นอุบายป้องกันความเป็นผู้ว่ายาก และต้องยอมรับเอาความเป็นคนว่าง่ายมาอบรมตนเอง โดยยึดหลัก ดังนี้^{๕๓}

- ๑) ฝึกหัดใจว่ายากที่ชอบใฝ่ต่ำ ให้เป็นว่าง่ายกลับใฝ่ดี คอยรับเอาความดีที่ผู้หวังดียื่นให้
- ๒) ฝึกใจว่าว่าง่ายที่ชอบยกตัวขึ้นเหนือคนอื่น ให้เป็นคนใจว่าว่าง่าย รู้จักเจียมตัวตามหลักที่ว่า นุงเจียมหม่มเจียม
- ๓) บังคับใจว่ายากที่มักโกรธกระทบกระเทือน ให้เป็นคนใจว่าว่าง่ายอ้อมเอิบ ยิ้มแย้มแจ่มใส รับเอาแต่ความดีเท่านั้น
- ๔) บังคับใจว่ายากผูกโกรธ ให้เป็นคนใจว่าว่าง่าย รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ถือเอาความผิดเอาโทษใคร มีจิตคอยให้อภัยเสมอ
- ๕) กีดกันใจว่ายากที่คิดเหยียดหยาม ให้เป็นคนใจว่าว่าง่าย รู้จักนับถือกันด้วยใจเพื่อแผ่สมานไมตรี มีความรัก ความสามัคคีต่อกัน

^{๕๐} ม.ม. (ไทย), ๑๒/๑๘๒/๑๘๘ – ๑๙๐.

^{๕๑} อ่อน บุญญพันธ์, *ที่พึ่งของตน*, (สมุทรปราการ : บ้านกอจาก, ๒๕๑๑), หน้า ๖๖ – ๖๘.

^{๕๒} เทพพร มังธานี, *มงคลยุดชีวิต คู่มือพัฒนาชีวิต*, หน้า ๑๕๒ – ๑๕๓.

^{๕๓} พระมหาอดิศร ธีรสีโล, *คนว่าง่ายสอนง่าย*, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.bloggang.com/>> (๒๘ ธ.ค.๕๙)

๒.๓ ลักษณะของผู้ว่าง่าย

คนเป็นอัมพาต แม้จะมีของดีวางอยู่รอบตัวก็ไม่อาจหยิบฉวยนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ฉะนั้น คนหัวดีว่ายากแม้จะมีครูอาจารย์ดีพิเศษแค่ไหนก็ไม่สามารถถ่ายทอดเอาวิชา คุณความดี มาใส่ตัวฉนั้น คนที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอนให้ ตักเตือนให้โดยชอบธรรมแล้ว ยอมปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัวโดยประการใดๆ ทั้งสิ้น เรียกว่าคนว่าง่าย

คนบางคน อดทนอะไรได้สารพัด ทนแดดทนร้อน ทนความลำบากตรากตรำ ป่วยไข้ไม่สบายแค่นี้ก็ไม่เคยบ่น แต่ทนไม่ได้เมื่อมีใครมาแนะนำสั่งสอนตักเตือน จะเกิดความรู้สึกคับแค้น โต้ตอบหักล้างขึ้นมาทันที เพราะเขามีเชื้อหัวดี ว่ายากสอนยากอยู่ในตัว หากว่าเดิมเป็นคนโง่อยู่แล้ว ก็สุดแสนจะเขิน หากว่ามีความฉลาดอยู่บ้าง ก็แสนจะตะบึงตะบัน กลายเป็นคนอัมพาตทางใจ รับคุณความดีจากใครไม่ได้ ดังนั้น มนุษย์ทุกคนที่ต้องการความเจริญ เป็นที่รัก ที่เมตตาของคนทั้งหลาย หรือสุภาพบุรุษว่า ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ ก็ควรฝึกตนให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

ลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นผู้ว่าง่ายในทางพระพุทธศาสนานั้น มีผู้รู้ได้แสดงไว้หลากหลาย ดังนี้

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลผู้ว่าง่าย โดยพิจารณาจากอาการสำคัญๆ ๑๔ ประการ ดังนี้^{๕๔}

- ๑) ไม่กลบเกลื่อนในเมื่อถูกให้อโวาท กล่าวตักเตือน แนะนำ คือ ไม่แก้ตัว ไม่บิดพลิ้ว ยอมรับฟังโดยเคารพ
- ๒) เป็นผู้ไม่ยอมนิ่งอยู่เฉยๆ คือ ยอมรับฟังแล้วปฏิบัติตาม
- ๓) ไม่มีจิตเพ่งคุณเพ่งโทษของผู้กล่าวสอน คือ ไม่คอยจับผิดผู้กล่าวสอน มีแต่มุ่งรับเอาโอวาท โดยความเคารพนอบน้อมเป็นอย่างดี
- ๔) เอื้อเฟื้อต่อคำสอน และต่อผู้สอนเป็นอย่างดี
- ๕) มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นอย่างดี
- ๖) ยินดี ปิติ โสมนัส ถึงกับเปล่งคำว่า “สาธุ สาธุ สาธุ” รับโอวาทนั้น
- ๗) ไม่ถือรั้น คือ ไม่ถือผิดแผกไปจากการปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม
- ๘) ไม่ยินดีในการขัดคอ มีความปฏิบัติชอบเป็นที่พอใจ เป็นที่ปรารถนา

^{๕๔} สมภพ ชีวรัฐพัฒน์, มงคลธรรมกับคุณภาพชีวิต(มงคล ๓๘) , พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : นานาสีพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๗.

๙) มีปkritรับเอาโอวาท คือ ตั้งใจฟัง ไม่ได้ตอบ ปวารณาไว้ให้กล่าวสอนได้ทุกเมื่อ

๑๐) เป็นผู้อดทน คือ จะกล่าวสอนอย่างหยาบคาย หรือดุด่า อย่างไร ก็ไม่โกรธ อดทนได้

เสมอ

๑๑) เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อละโทษทั้งของตน และผู้อื่น

๑๒) เคารพต่อคำสอน และต่อผู้สอนเป็นอย่างดี

๑๓) อโหสิกรรมแก่กัน ผู้สอนอาจพลาดพลั้งตักเตือนไปด้วยความโกรธ และผู้เรียนเกิดความโกรธอันจะเกิดเวรภัยในภายหน้า จึงขอโหสิกรรมต่อกัน ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี กรรมอันน่าตีสอนที่ได้ทำแล้วต่อกันด้วย เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี จงคโทษไม่มีเวรภัยแก่กันและกัน อีกต่อไป

๑๔) ปวารณาตัวเป็นศิษย์ ยินดีให้ว่ากล่าวตักเตือนแนะนำ สั่งสอนให้เป็นคนดี

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลผู้ว่าง่าย โดยพิจารณาจากอาการสำคัญๆ ๑๑ ประการ ดังนี้^{๕๕}

๑) ไม่กลบเกลื่อนเมื่อถูกว่ากล่าวตักเตือน ไม่แก้ตัว ไม่บิดพลิ้ว ยอมรับฟังด้วยความ

เคารพ

๒) ไม่ยอมนิ่งเฉยเมื่อถูกตักเตือน พยายามปรับปรุงแก้ไขปฏิบัติตามคำแนะนำนั้น

๓) ไม่มีจิตเพ่งคุณเพ่งโทษผู้ว่ากล่าวสั่งสอน คือไม่คอยจับผิดท่าน แต่รับฟังโอวาทด้วยดี

๔) เอื้อเฟื้อต่อคำสอนและต่อผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง คือยอมทำตามคำสอนนั้น และเชื่อฟังผู้สอน ทำให้ผู้สอนมีเมตตาเกิดกำลังใจที่จะสอนต่อๆ ไปอีก

๕) เคารพต่อคำสอน และต่อผู้สอนเป็นอย่างดียิ่ง ตระหนักดีว่าผู้ที่เตือนคนอื่นนั้น นับว่าเสี่ยงต่อการถูกโกรธมาก ดังนั้น การที่มีผู้ว่ากล่าวตักเตือนเรา แสดงว่าเราจะต้องมีคุณธรรม มีความเสียสละ มีความเมตตาปรารถนาดีต่อตัวเราจริงๆ จึงต้องมีความเคารพต่อคำสอนและตัวผู้สอน

๖) มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นอย่างดียิ่ง ไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องโอหัง คิดว่าตัวเองดีอยู่แล้ว เก่งอยู่แล้ว

๗) มีความยินดีปรีดาต่อคำสอนนั้น ถึงกับเปล่งคำว่า สาธุ สาธุ สาธุ รับฟังโอวาทนั้น คือดีใจอย่างยิ่งว่าท่านกรุณาชี้ข้อบกพร่องของเราให้เห็น จะได้รับแก้ไข เหมือนท่านชี้ชุมทรัพย์ให้จึงเปล่งวาจาขอบคุณไม่ขาดปาก

๘) ไม่ดื้อรั้น คือไม่ดันทุรังทำไปตามอำเภอใจต่างๆ ที่รู้ว่าผิด แต่ทำไปตามความถูกต้อง เมื่อผิดก็ยอมแก้ไขปฏิบัติไปตามสมควรแก่กรรม

^{๕๕} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ๓๘ ประการ ฉบับกว่าหน้า, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.kalyanamitra.org/th>> (๒๘ ธ.ค.๕๙)

๙) ไม่ยินดีในการขัดคอ ไม่พูดสวนขึ้นทันที มีความประพฤติดชอบเป็นที่พอใจ เป็นที่ปรารถนา

๑๐) มีปฏิกิริยาโอวาทเอาไว้ดีเยี่ยม ตั้งใจฟังทุกแง่ทุกมุมไม่โต้ตอบ ยิ่งไปกว่านั้นยังพิจารณาตัวไว้อีกว่า ให้อีกว่ากล่าวสั่งสอนได้ทุกเมื่อ เห็นข้อบกพร่องของตนเมื่อใดก็ให้ตักเตือนได้ทันที

๑๑) เป็นผู้อดทน แม้จะถูกว่ากล่าวสั่งสอนอย่างหยาบคายหรือดูด่าอย่างไร ก็ไม่โกรธ อดทนได้เสมอ เพราะนึกถึงพระคุณของท่านเป็นอารมณ์

ประโยชน์ สกกลีน ได้กล่าวถึงลักษณะของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ถูกต้องตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร” ความว่า บุคคลที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อบัณฑิตแนะนำพร่ำสอนให้ตักเตือนให้โดยชอบธรรม แล้วยินดี น้อมรับปฏิบัติตามคำนั้น ชื่อว่า เป็นบุคคลผู้ว่าง่าย^{๕๖}

กล่าวโดยสรุปลักษณะของความเป็นผู้ว่าง่ายได้ ๓ ประการ ดังนี้

๑) รับฟังคำสั่งสอนด้วยดี ไม่กลบเกลื่อน ไม่แก้ตัว ไม่เถียง ไม่ขัดคอ ไม่โต้กลับ ไม่จ้องจับผิดท่าน

๒) รับทำตามคำสั่งสอนด้วยดี ไม่ดื้อรั้นดันทุรัง ไม่รีรอ ไม่อิดออด กระบิิดกระบวนการ

๓) รับรู้คุณผู้สอนอย่างดี ไม่โกรธ ไม่คิดลบหลู่คุณท่าน อดทนได้แม้ถูกว่ากล่าวสั่งสอนโดยหยาบคาย ไม่ว่าผู้สอนนั้นจะเป็นผู้ใหญ่กว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ง่าย, เป็นผู้เสมอกัน ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากขึ้น, และเป็นผู้้น้อยกว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากที่สุด

๒.๔ ประเภทของคนว่าง่าย

โดยทั่วไปมักเข้าใจกันว่า บุคคลที่เชื่อฟังผู้อื่น ไม่เถียงหรือคัดค้าน ทำตามคำสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนจากผู้อื่นทุกประการ คือบุคคลที่ว่างนอนสอนง่าย ซึ่งนั่นยังเป็นการเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนัก ดังนั้น จะขอยกตัวอย่างประเภทของความเป็นผู้ว่าง่ายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และผู้รู้ทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

ในกกุฏมสูตร^{๕๗} พระผู้มีพระภาค ได้แสดงความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ ๒ ประเภท ได้แก่

๑) ผู้ควรแก่การสรรเสริญ คือ บุคคลผู้เห็นแก่ธรรม เคารพธรรม และปฏิบัติธรรมนั้น

^{๕๖} ประโยชน์ สกกลีน, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาตนตามแนวคำสอนในมงคลสูตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๗๒.

^{๕๗} ม.ญ. (ไทย) ๑๒/๒๒๖/๒๓๘ – ๒๓๙.

๒) ผู้ไม่ควรแก่การสรรเสริญ คือ บุคคลที่ไม่เห็นแก่ธรรม ไม่เคารพธรรม และไม่ปฏิบัติธรรมนั้น

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์(พิมพ์ ธรรมธโร) ได้แสดงประเภทของบุคคลผู้ว่าง่ายไว้ในหนังสือ มงคลยодชีวิต มี ๒ ประเภท ได้แก่^{๕๘}

๑) บุคคลผู้ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี

๒) บุคคลผู้ว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้

นอกจากนี้ยังกล่าวต่อไปอีกว่า ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคไม่ได้หมายเฉพาะบรรพชิตเท่านั้น แต่ทรงหมายรวมพุทธบริษัททั้ง ๔ ด้วย พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญคนว่าง่ายที่เห็นแก่ธรรมดี แต่ไม่ทรงสรรเสริญบุคคลผู้ที่ยังมีจิตติดอยู่ในอาภิส ยังไม่เข้าถึงธรรม และไม่นับว่าเป็นผู้ว่าง่ายที่แท้จริง ส่วนบุคคลผู้เห็นแก่ธรรม มีคุณธรรม คือความว่าง่ายเกิดขึ้นในจิตใจแล้วจึงเป็นผู้ว่าง่าย

ตามความหมายที่ปรากฏในมงคลสูตร^{๕๙} โดยเฉพาะที่จะลงความเห็นว่าคุณธรรมข้อ ไสวสสุตา หรือความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ได้มีอยู่ในจิตใจของตนมากน้อยเพียงใด สามารถสังเกตความรู้สึกในขณะรับฟังคำสอน ว่ากล่าวตักเตือนด้วยธรรมจากผู้หวังดีแล้ว ได้ ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑) รับคำสอนด้วยดี คือ สนใจ ใคร่ฟัง อยากรู้ อยากเห็น สอบถามจนเกิดความเข้าใจชัดเจนในสิ่งที่ยังไม่รู้ น้อมจิตรับคำสอนด้วยดวงหน้ายิ้มแย้ม เบิกบาน ยอมรับคำสอนโดยเอื้อเฟื้อ ไม่ร้อนรนกระวนกระวาย มุ่งอยู่แต่จะรับความรู้ และความดี

๒) ทำตามด้วยดี คือ เมื่อได้ฟังคำสอน คำว่ากล่าวตักเตือนที่ดีแล้ว เต็มใจที่จะกระทำตามโดยไม่รีรอ ไม่ได้เถียงขัดคอหรือจับผิดแต่อย่างใด มีจิตสัมผัสอยู่กับคำสอนเพียงอย่างเดียว ไม่มีผลตอบแทนเป็นสื่อรออยู่ข้างหน้า มุ่งรับแต่คุณธรรมและถือปฏิบัติให้ดีเป็นสำคัญ

๓) รู้คุณของผู้สอนด้วยดี คือ ไม่ใช่เพียงแต่ยอมรับคำสอน และกระทำตามคำสอนเท่านั้น แต่ต้องระลึก รู้คุณ รู้ความดีในตัวของผู้สอน ไม่ว่าผู้สอนจะอยู่ในฐานะใด เทิดทูนไว้ในฐานะผู้มีคุณ ไม่คิดลบหลู่ท่าน ไม่ยกตนเทียมนาน มีแต่ปวารณาตัวต่อผู้สอนให้ได้สั่งสอน ว่ากล่าว ตักเตือนตลอดไป

พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ ได้แบ่งประเภทของบุคคลผู้ว่าง่าย ไว้ ๓ ประเภท ได้แก่^{๖๐}

^{๕๘} สมเด็จพระมหาธีรวงศ์(พิมพ์ ธรรมธโร), มงคลยодชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๕๐๕.

^{๕๙} ดูรายละเอียดในช.ช. (ไทย) ๒๕/๑ - ๑๓/๖ - ๘.

^{๖๐} พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ๓๘ ประการ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.kalyanamitra.org/th>> (๑ ม.ค.๖๐)

๑) วา่่ายเพราะเห็นแก่ได้ คือคนที่เห็นแก่อำิสรางวัล จึงว่า่า่าย เช่น ลูกเชื่อฟังพ่อแม่ เพราะอยากได้มรดก ลูกน้องเชื่อฟังเจ้านายเพราะอยากได้รางวัล พวกนี้เป็นคนว่า่า่ายเทียม จัดเป็นพวกคนหัวประจบ

๒) วา่่ายเพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คือไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความคิดเป็นของตนเอง ใครบอกให้ทำอะไรก็ทำ ขวนเรียนหนังสือก็เรียน ขวนไปเที่ยวก็ไป ขวนดื่มเหล้าก็ดื่ม ขวนเล่นการพนันก็เล่น ขวนไปวัดก็ไป ดึงไปไหนก็ไปด้วย เป็นพวกที่เรียกกันว่า คนหัวอ่อน เป็นคนว่า่า่ายเทียมอีกเหมือนกัน จัดเป็นพวกคนโง่

๓) วา่่ายเพราะเห็นแก่ความดี คือคนที่ยึดถือธรรมะเป็นใหญ่ เห็นแก่ธรรมจึงว่า่า่าย ต้องการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น เมื่อมีผู้ว่ากล่าวตักเตือน ก็ข้อบกพร่องให้จึงพร้อมรับฟังด้วยดี ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญกว่า หรือเด็กกว่าก็ตาม จัดว่าเป็นผู้ว่า่ายที่แท้จริง (ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้แสดงไว้ในกถาจุฬามิสฺตร)

สรุปความเป็นผู้ว่า่า่ายแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ผู้ว่า่า่ายควรแก่การสรรเสริญ หรือผู้ว่า่า่ายแท้ และผู้ว่า่า่ายไม่ควรแก่การสรรเสริญ หรือผู้ว่า่า่ายเทียม กล่าวคือ ผู้ใดรู้ธรรม เคารพธรรม ปฏิบัติธรรมนั้น ถือว่าเป็นผู้ว่า่ายที่แท้ ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ว่า่า่ายเทียม ที่ไม่มีคุณคุณสมบัติดังที่กล่าวมา

๒.๕ ความสำคัญและอนิสงส์ของความเป็นผู้ว่า่า่าย

ความเป็นผู้ว่า่า่ายมีความหมายเป็นไปในทางดี คือ เป็นไปในทางบวก เป็นเครื่องหมายของความเจริญ เพราะคนจะเป็นคนดีมีความรู้ และความประพฤติดีประพฤติดชอบได้ก็ต้องอาศัยการอบรมฝึกฝน บุคคลที่ควรได้รับการฝึกฝนอบรมนั้น จะต้องเป็นคนที่มีคุณสมบัติที่ดี กล่าวคือ เป็นผู้ว่า่า่ายสอนง่าย ไม่หัวดื้อ หัวรั้น วา่่ายากสอนยาก ผู้ว่า่า่ายสอนง่ายเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม บุตร-ธิดาเป็นที่รักที่เอ็นดู และกรุณาปราณีของบิดามารดา ศิษย์เป็นที่รักเอ็นดูของครูอาจารย์ และผู้น้อยเป็นที่น่ารักที่เอ็นดูของผู้ใหญ่ เป็นต้น ความเป็นผู้ว่า่า่ายมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ เป็นคุณธรรมที่ควรจะมีอยู่ในบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ขนทุกชั้น ทั้งผู้น้อย ผู้ใหญ่ และผู้เสมอกัน ซึ่งความสำคัญของความเป็นผู้ว่า่า่าย มีปรากฏแสดง ไว้ดังนี้

ในทสฺตรสูตร^{๖๑} พระผู้มีพระภาคตรัสให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นผู้ว่า่า่ายว่าเป็นที่พึงแห่งตนโดยแท้ ตอนหนึ่ง ความว่า “ความเป็นผู้ว่า่า่าย ประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องทำให้เป็นผู้ว่า่า่าย อดทนรับฟังคำพร้าสอนโดยเคารพ นี่เป็นนาถกรณธรรม(ธรรมอันเป็นที่พึงแห่งตน)

^{๖๑} ที.ปา (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๒๘.

พระครูศิริปัญญาโมณี (อ่อน) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า โสวรสสุตา แปลว่า ภิกษุที่ดี ศฤหฺสฺสก็ดี ประพฤติตนเป็นคนสอนง่าย ไม่มีทิฐิมานะ อุปาทานแน่นหนาในสันดาน มีจิตเบิกบานอ่อนน้อมรับโอวาทคำสั่งสอนของนักปราชญ์โดยเคารพ จัดเป็นมงคลอันประเสริฐโดยวิเศษ เหตุที่จะให้เกิดปัญญาพิจารณาเห็นคุณ และโทษ ความว่าง่ายเป็นที่สรรเสริฐของมนุษย์ และเทวดาทั้งปวง ความ เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย มีคุณอันใหญ่หลวง ที่จะให้สำเร็จมรรคผล และนิพพาน ข้ามโอฆะแอ่งแก่งกันดาร คือภพ และชาติความเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกำเนิดทั้ง ๔ และคติทั้ง ๕ ความว่าง่ายสอนง่ายเป็นเหตุละเสียซึ่งอวิชชา และมานะ ทิฐิ อุปาทาน จะเห็นธรรมคำสั่งสอนของพระศาสดา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ความสอนง่ายว่าง่ายย่อมมีเจตนาอันอ่อนไม่กระด้าง ด้วยมานะทิฐิ ย่อมมีขันติไม่โกรธพยาบาท มีกายวาจาอันใสสะอาดปราศจากทุจริตคิดแต่ทางบุญกุศล ที่จะยกตนให้พ้นจากทุกข์ แสวงหาความสุขเป็นเบื้องหน้า อนึ่งคนสอนง่ายว่าง่ายไม่กระด้างย่อมอ่อนทั้งกายวาจา และใจ พิจารณาตนไว้ให้ท่านผู้อื่นว่ากล่าวสั่งสอน^{๖๒}

พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย) กล่าวว่า ความเป็นคนว่าง่าย เป็นทางมาแห่งความเจริญ และเป็นคุณธรรมของคนทุกระดับชั้น และทุวัย ถ้าเป็นผู้ nhỏ เมื่อผิดพลาดก็จะมีผู้ใหญ่คอยตักเตือน ถ้าเป็นผู้เสมอกัน เพื่อนๆ ก็กล้าชี้แนะ แม้เป็นผู้ใหญ่ ถ้าหากฝึกเปิดใจให้กว้าง ทำใจให้กล้า รู้จักรับฟังเหตุผลของผู้ที่แนะนำด้วยความปรารถนาดี ก็จะมีแต่ความเจริญ นับว่ามีสิริมงคลติดตัว ความเป็นคนน่ารักก็จะบังเกิดขึ้น^{๖๓}

พ.อ.ปิ่น มุกขนันต์ กล่าวว่า เหตุทำให้คนว่ายากมีอยู่ ๑๖ ประการ ได้แก่^{๖๔}

๑) ความใฝ่ต่ำ ๒) ยกตัว ๓) เดือดดาล ๔) ผูกโกรธ ๕) รังเกียจเหยียดหยาม ๖) คิดต่อว่าต่อขาน ๗) คิดแย้ง (สู้คดี) ๘) คิดตะเพิด (ขู่โจทก์) ๙) คิดย่อน (ใส่ร้ายโจทก์) ๑๐) คิดกลบเกลื่อน (ปฏิเสธข้อหา) ๑๑) คิดนอกเรื่อง (ให้การปะปะ) ๑๒) คิดปิดบัง (ไม่แสดงหลักฐาน) ๑๓) ลบหลู่ตีเสมอ ๑๔) ริษยา-ตระหนี่ ๑๕) โอ้อวด-เจ้าเล่ห์ ๑๖) กระด้าง-หัวรั้น

ความว่าง่ายสอนง่าย เป็นมงคลอันสูงสุด ข้อที่ ๒๘ ในมงคล ๓๘ ประการ ตรงข้าม กับความว่ายากสอนยาก ความว่าง่ายเป็นสิ่งที่น่าศึกษาถึงความเป็นมงคล และความไม่เป็นมงคล สิ่งที่เป็นมงคลเป็นธรรมที่ควรปฏิบัติให้ยิ่ง สิ่งที่ไม่เป็นมงคลเป็นสิ่งที่ควรละ สรรวม และระวัง ซึ่งไม่ง่าย

^{๖๒} พระครูศิริปัญญาโมณี (อ่อน) , คนว่าง่าย คนดี, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <[http:// weeklynews online.net/](http://weeklynews.online.net/)> (๒๘ พ.ย.๕๙)

^{๖๓} พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย), มหาสมุทรแห่งคุณธรรม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://buddha.dmc.tv.html>> (๒๙ ธ.ค.๕๙)

^{๖๔} ปิ่น มุกขนันต์, พ.อ., **มงคลชีวิต ภาค ๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐, หน้า ๒๖ – ๒๘.

เลยที่จะละเหตุทั้ง ๑๖ ประการ ข้างต้นไปได้ แต่ก็ไม่เหลือวิสัยสำหรับผู้หวังความเจริญความก้าวหน้า ด้วยอาศัยสติ และปัญญา ด้วยจิตที่ฝึกมาดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ ความดีอันนี้ก่อให้เกิดความเสียหาย ได้อย่างมากมาย แทนที่จะได้รับความสุข และความสำเร็จ กลับได้รับความทุกข์ และความล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่า เหตุเพราะความดีอันนี้ ดังนั้น บุคคลผู้ หวังความเจริญ ความก้าวหน้า ความสุข และความสำเร็จ ควรได้พิจารณา โสวสสจตา อันเป็นมงคลอันสูงสุด

ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์ ได้กล่าวสรุปความสำคัญของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท ” ดังนี้ ความสำคัญ และความจำเป็นสำหรับผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้น เป็นมูลเหตุอันสำคัญอย่างยิ่งแห่งความเจริญของโลก คือ มวลมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมมีปฏิกิริยาอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ คุณธรรม คือความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย จึงเป็นกฎข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และแนวทางแห่งการปฏิบัติที่มีค่าสูงยิ่งของสังคมมนุษย์ ถ้าเป็น บุตรธิดาก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูกรุณาของบิดามารดา ถ้าเป็นศิษย์ก็เป็นที่รักและเป็นที่เอ็นดูกรุณา ของครูอาจารย์ ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรก็เป็นที่รักและเป็นที่เอ็นดูกรุณาของสมภารเจ้าวัด และประชาชนโดยทั่วไป ถ้าเป็นผู้หนึ่งก็เป็นที่รัก และเป็นที่เอ็นดูกรุณาของท่านผู้ใหญ่ อันความรัก และความเอ็นดูกรุณาของท่านเหล่านี้ เป็นบุญฤทธิ์ที่บันดาลใจของท่านให้เกิดวิริยะอุตสาหะ ตั้งใจจะ แนะนำตักเตือนพร่ำสอน ถ่ายทอดความรู้ ความฉลาดแก่บรรดาผู้ที่เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย เพื่อให้เป็นคนมีความรู้ความฉลาดเพิ่มขึ้น จนมีความสามารถป้องกันรักษาตน และหมู่คณะให้มีความวัฒนาถาวร ยิ่งๆขึ้นไป^{๖๕}

อนึ่งความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณคือการละโทษแก้ตน และผู้อื่นได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ธรรมที่ว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้นเป็นที่พึงแก้ตน และผู้อื่น เป็นธรรมส่วนข้างเจริญ และเป็นธรรมเกื้อหนุนให้ตนบรรลุคุณธรรมขั้นสูงๆขึ้นไปได้ เพราะเหตุนี้ การเข้าถึงความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายอย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นผู้ไม่มีเหตุแห่งความเป็นผู้ว่ายากสอนยาก นั่นก็คือ กิเลสที่ทำให้ตนเป็นผู้ว่ายาก เมื่อไม่มีเหตุแห่งความเป็นผู้ว่ายากแล้ว ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายจะเป็นไปอย่างบริบูรณ์พร้อม เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่บริบูรณ์ธรรมอันเป็นผู้ว่าง่าย สมควรที่จะฝึกตนเพื่อความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

สรุปได้ว่า หลักโสวสสจตา หรือหลักความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญ ที่ควรให้เกิดมีกับบุคคลผู้หวังความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม ทั้งฝ่ายบรรพชิต และผู้ครองเรือน เป็นหลักธรรมที่จะทำให้เกิดความรัก ความเคารพ ซึ่งกันและกัน มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน ซึ่งถือ

^{๖๕} ศุภกาญจน์ ขยาพัฒน์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความเป็นผู้ว่าง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐.

ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม อีกทั้งยังทำให้เกิดความดีงาม เป็นมงคลแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง รุ่งเรืองสืบต่อไป

นอกจากความสำคัญของความเป็นผู้ว่าง่ายดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้ที่ฝึกตนให้เป็นผู้ว่าง่าย ย่อมได้รับอานิสงส์ และประโยชน์แห่งการประพาสธรรมของความเป็นผู้ว่าง่าย ดังนี้

มงคลสูตร^{๖๖} พระผู้มีพระภาคได้แสดงอานิสงส์ของการเป็นผู้ว่าง่ายไว้ว่า ผู้ใดที่เป็นผู้ว่าง่ายจะได้รับคุณธรรมเบื้องสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงนิพพานได้ เพราะได้ทำเหตุให้เกิดขึ้นแล้ว คือละโทษ หรืออุปสรรคของตนให้หมดไป ด้วยเหตุแห่งความเป็นผู้ว่าง่ายนั่นเอง

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) กล่าวว่า พระบรมศาสดา ตรัสสอนให้ภิกษุทั้งหลายถือเอาพระราชนิพพานเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย และทรงยกย่องพระราชนิพพานตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางผู้ว่าง่าย และผู้มีปฎิภาณ คือ เป็นผู้มีความรู้แจ่มแจ้งในพระธรรมเทศนา อานิสงส์การเป็นคนว่าง่าย คือ เป็นที่เมตตาอยากแนะนำพร่ำสอนของคนทั้งหลาย ได้รับโอวาทคำสอน ได้ธรรมะอันเป็นที่พึ่งแก่ตน ละโทษทั้งปวงได้ บรรลุคุณธรรมเบื้องสูงได้โดยง่าย บุคคลควรเห็นผู้มีปัญญา ที่คอยกล่าวตักเตือน ขี้โทษของเราให้เห็นว่าเป็นดุจผู้ชี้ขุมทรัพย์ให้ควรคบกับบัณฑิตที่เป็นเช่นนั้น เพราะเมื่อคบแล้ว ย่อมมีแต่ดีฝ่ายเดียว ไม่มีเลวเลย หรืออีก นัยหนึ่งที่มักจะพูดกันว่า คบคนพาลพาลหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาหาผล^{๖๗}

ธรรมไทย (บทความทางวิชาการ) ได้แสดงพรรณนาเกี่ยวกับประโยชน์ของความเป็นผู้ว่าง่ายไว้ ๔ ประการ ดังนี้^{๖๘}

๑) คนที่ยังเป็นเด็กเล็กๆ นั้นยังอ่อนต่อโลก ยังขาดทั้งความรู้ และประสบการณ์ หากไม่รับฟังจากผู้หวังดี เช่น พ่อแม่แล้ว ชีวิตจะเจริญก้าวหน้าไม่ได้ เด็กนั้นส่วนใหญ่ชอบสนุก ชอบของง่ายๆ ชอบทำอะไรที่ทำแล้วให้ผลทันตา ชอบเอาอย่างเพื่อนโดยไม่ทันคิด ยังอ่อนประสบการณ์เกินไปที่จะมองเห็นผลเสียของสิ่งที่กำลังจะทำ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอีกหลายปีข้างหน้า การปฏิบัติตามคำสอนของผู้หวังดีไว้ก่อนเป็นสิ่งที่ปลอดภัย เมื่อโตขึ้นแล้วก็อาจใช้ความคิดของตัวเองไตร่ตรอง ถ้ามีอะไรสงสัยก็ปรึกษากันได้ โดยเอาเหตุผลเข้าว่ากัน มิใช่มีแต่ทิฐิ คิดแต่ว่าตนถูก และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

^{๖๖} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๓ - ๑๓/๗ - ๘.

^{๖๗} พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต, ป.๕.๙), คนว่าง่าย, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://daily.khaosod.co.th/>> (๑๐ ต.ค.๕๙)

^{๖๘} ธรรมไทย (บทความทางวิชาการ), ความเป็นผู้ว่าง่าย, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.dhammathai.org/>> (๑๕ ม.ค.๖๐)

รับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ก็ใช้สติปัญญาไตร่ตรองเรื่องราวต่างๆ ตามความคิดของตน โดยอาจปรึกษาคนอื่นก็ได้

๒) คนเราแม้จะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว มีงานทำ มีครอบครัวแล้ว แต่ก็ยังเป็นปุถุชนอยู่จึงอาจพลาดได้ การตัดสินใจทำอะไรอาจไม่รอบคอบพอ อาจได้ข้อมูลมาน้อย หรือคิดอะไรในระยะสั้นเกินไป อาจมองปัญหาต่างๆ จากด้านเดียวเพราะความใจร้อน หรือเพราะอะไรก็แล้วแต่ เพราะคนทั่วไปทำอะไรพลาดได้เสมอ ฉะนั้น หากมีคนคอยตักเตือน หรือบอกข้อมูลใหม่ๆ ก็ควรยินดีรับฟัง เพราะมีแต่ได้ ไม่มีเสีย เมื่อรับฟังแล้วก็นำมาปฏิบัติตามถ้าเห็นว่าถูกต้องเป็นประโยชน์ อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นคนง่ายไม่ดื้อรั้น เจ้าทฤษฎี และผลดีย่อมตกแก่ตนเอง

๓) คนเราแม้โตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็อาจหลงผิดได้ง่าย คือเห็นกงจักรเป็นดอกบัวอาจเป็นเพราะตกอยู่ในสภาพอคติขาดแคลน หรือเพราะทนต่อความเย้ายวนของสิ่งชั่วร้ายไม่ได้ คนเรานั้นต่างก็เป็นปุถุชน มีโลภ โกรธ หลง ซึ่งอาจลืมหืมตาเป็นครั้งคราว ดังนั้น เมื่อมีคนหวังดีตักเตือนหรือหักท้วงก็ไม่ควรโกรธ แต่ควรรับฟังด้วยดี เมื่อถูกคิดได้ เราอาจพบว่า แท้ที่จริงแล้วคำเตือนนั้นเป็นการหวังดีต่อเรา เพียงแต่ว่าขณะที่เรากำลังจะทำความชั่วนั้น เราเผลอตบไป เราถูกความเย้ายวนหรือสถานการณ์ชักนำไปในทางที่ผิด ฉะนั้น การเป็นคนง่ายจึงเป็นการป้องกันความเสื่อมเสียได้

๔) สังคมที่มีแต่คนทฤษฎี ดื้อรั้น ไม่มีใครเชื่อใคร จะมีแต่ความปั่นป่วนระส่ำระสายจะมีแต่การทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งอาจจะเริ่มด้วยคำพูด และอาจลุกลามไปถึงความรุนแรง ส่วนในสังคมที่มีแต่คนมีเหตุผลรับฟังคำสอน คำเตือนที่ถูกตองด้วยความจริงใจ ก็จะมีแต่ความสามัคคีกลมเกลียว อันเป็นผลทำให้สังคมสงบสุขได้

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาให้เป็นผู้ว่าง่าย ไว้ ๓ ประการ ดังนี้

๑) คนบางคนเป็นคนโง่เขลา คิดว่าการดื้อรั้น และมีทฤษฎีนั้นเป็นของดี ยิ่งดื้อมากยิ่งเก่งมาก ทำดีแล้วอาย เชื่อฟังผู้ใหญ่แล้วเพื่อนหัวเราะเยาะ คนอย่างนี้จะประสบความล้มเหลวในชีวิตแน่นอน การเป็นคนว่าง่ายนั้น ก่อนอื่นต้องใช้ปัญญาพิจารณา รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เพราะการปฏิบัติตามคำสอนของผู้ใหญ่นั้นเป็นสิ่งดี ทำให้ชีวิตปลอดภัย มีอนาคตที่สดใส

๒) เราต้องไตร่ตรองดูให้ดีๆ เราควรเชื่อ หรือไม่เชื่อใคร ถ้าเราเติบโตมีครอบครัวแล้วเราจะใช้ความคิดเห็นของเราเป็นหลักได้ แต่ถ้ายังเป็นเด็ก เราต้องอาศัยคำสอนของผู้อื่นเป็นหลัก เพราะเรายังขาดความรู้ และประสบการณ์ เราจึงควรยึดถือคนที่หวังดีต่อเรา และเป็นที่ยังไว้ก่อนแล้วทำตามคำสอนของท่านเหล่านั้น เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ สำหรับเพื่อน ๆ นั้นก็ต้องพิจารณาเป็นคนๆ ไป และนำมาปรึกษา หรือเล่าให้พ่อแม่ฟังว่าเพื่อนคนไหนมีอุปนิสัยใจคออย่างไร

๓) ต้องฝึกนิสัยตนเองให้เป็นคนถ่อมตน ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น คิดเสมอว่าผู้อื่นนั้นอาจรู้ดีกว่า หรือพอๆ กับเราก็ได้ พยายามฟังคนที่เชื่อถือได้ แล้วค่อยๆ ไตร่ตรองด้วยตนเอง คนที่ชอบดูหมิ่นผู้อื่นนั้นจะมีแต่เสีย ไม่มีได้ และจะเป็นคนว่ายากสอนยากเพราะไม่รับฟังใคร

ชมรมพัฒนาใจให้สว่างใน (วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร) ได้แสดงอานิสงส์ของความ
เป็นผู้ว่าง่ายไว้ ๕ ประการ ดังนี้

- ๑) ทำให้เป็นที่เมตตา อยากแนะนำพร่ำสอนของคนทั้งหลาย
- ๒) ทำให้ได้รับโอวาท อนุศาสน์
- ๓) ทำให้ได้ธรรมะอันเป็นที่พึ่งแก่ตน
- ๔) ทำให้ละโทษทั้งปวงได้
- ๕) ทำให้บรรลุดุณธรรมเบื้องต้นได้โดยง่าย^{๖๙}

บุคคลควรเห็นผู้มีปัญญา ที่คอยกล่าวคำขานบ ชี้อะไรของเราให้เห็น ว่าเป็นดุจผู้ซื่อบอก
ชุมทรัพย์ให้ ควรคบกับบัณฑิต ที่เป็นเช่นนั้น เพราะเมื่อคบแล้ว ย่อมมีแต่ดีฝ่ายเดียว ไม่มีเลวเลย

จะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริง ย่อมทำให้
บุคคลมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ดังที่กล่าวมา ซึ่งสอดคล้องกับที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ใน อังคุตตร
นิกาย จตุกกนิบาต ความว่า “เป็นคนว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำความเป็นผู้ว่าง่าย อดทน
รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังขารธรรม”

ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย มีอานิสงส์ และประโยชน์ดังได้กล่าวมา ด้วยเหตุนี้
ท่านจึงกล่าวว่าเป็นมงคลอันสูงสุด เพราะเป็นเหตุให้ได้มาซึ่ง ความสุข ความเจริญ ทั้งแก่ตน และหมู่
คณะของตน ฉะนั้น คนทั้งหลายพึงทำตนให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เพื่อความสวัสดิ์ในทุกสถาน ในกาล
ทั้งปวง

สรุปได้ว่า อานิสงส์ และประโยชน์ของความเป็นผู้ว่าง่ายจะได้ซึ่งที่พึงอาศัย เป็นที่รักใคร่
ของมหาชน และนักปราชญ์ผู้มีปัญญา เป็นที่สรรเสริญ แก่เหล่ามนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย มีคุณอัน
ใหญ่หลวงที่จะให้สำเร็จมรรค ผล และนิพพานในที่สุด

๒.๖ การฝึกตนให้เป็นผู้ว่าง่าย

ก่อนที่จะฝึกตนเองให้เป็นผู้ว่าง่าย จำต้องรู้สาเหตุที่ทำให้คนเราอยากสอนอยากซึ่งมีอยู่
๑๖ ประการ^{๗๐} คือ

- ๑) มีความปรารถนาลามก เช่น อยากรวยจึงไปค้าฝิ่นค้าเฮโรอีน เล่นการพนัน ใครห้ามก็
ไม่ฟัง อยากได้ยศได้ตำแหน่งสูงๆ จึงทับถมเพื่อนร่วมงานกลัวเขาได้เกินหน้า ใครตักเตือนก็ไม่ฟัง

^{๖๙} ชมรมพัฒนาใจให้สว่างใน (วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร), ความเป็นผู้ว่าง่าย, [ออนไลน์]
แหล่งที่มา <<http://group.wunjun.com/>> (๑๕ ม.ค.๖๐)

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน

- ๒) ชอบยกตนข่มท่าน หลงตัวเองว่าวิเศษกว่าคนอื่น
- ๓) มีนิสัยมักโกรธ พอมีใครเตือนใครสอนอะไรก็โกรธขึ้นมาทันที
- ๔) มีนิสัยผูกโกรธ ใครเตือนก็โกรธ ไม่ฟัง เก็บผูกติดเอาไว้ในใจ
- ๕) มีความรังเกียจเหยียดหยามเพราะฤทธิ์โกรธ ใครเตือน หรือทำให้ไม่พอใจแล้ว ก็แสดงอาการรังเกียจเหยียดหยามทันที เช่น กระพือเท้า เป็นต้น
- ๖) คิดต่อว่าต่อขาน คือ พอมีใครมาตักเตือนเข้าแล้ว ก็เกิดอาการต่อปากต่อคำแล้วจึงจะสนใจ ชอบพูดคำที่ทำให้ใกล้ต่อความโกรธ ทำให้ไม่มีใครอยากฟังแนะนำตักเตือน
- ๗) คิดโต้แย้ง คือ เมื่อมีผู้แนะนำตักเตือนให้เห็นข้อบกพร่องของตนแล้วก็โต้แย้งแก้ตัวทันที เช่นไปหาผู้ใหญ่แล้วแต่งตัวไม่เรียบร้อย พอมีคนเตือนเข้าก็แย้งทันทีว่า ชอบแต่งตัวตามสบาย ไม่เสแสร้งแกล้งทำ เป็นเสียอย่างนั้น
- ๘) คิดตะเพิด คือ ไม่สงบปากสงบคำรับเอาคุณความดีจากผู้หวังดี แต่กลับพูดจาระรานเขา
- ๙) คิดย้อน คือ นอกจากไม่ฟังแล้วยังพูดย้อนให้เขาเจ็บใจ
- ๑๐) คิดกลบเกลื่อน คือ พอมีใครพูดถึงข้อบกพร่องของตัวเองก็พูดกลบเกลื่อน เฉลไฉนออกไปเรื่องอื่น ไม่ยอมรับ
- ๑๑) คิดนอกเรื่อง คือ เมื่อมีคนเตือนแล้ว กลับมองเจตนาเขาไปอีกแง่หนึ่งว่าเขาเตือนเพื่อหวังผลประโยชน์ กลายเป็นคนมองคนในแง่ร้าย จึงไม่ยอมรับฟัง
- ๑๒) คิดปิดยั้งซ่อนเงื่อน คือ เมื่อไปทำอะไรผิดมาแล้วไม่ยอมเปิดเผย จึงกลายเป็นคนมีชนกติดหลัง ใครพูดอะไรนิดอะไรหน่อยก็หวาดสะดุ้ง เกรงเขาจะรู้ความผิดของตัวเอง จึงมีใจซ่อนอยู่เสมอ ไม่เป็นอันตั้งใจฟังอะไรได้ กลายเป็นคนว่ายากสอนยาก
- ๑๓) คิดลบหลู่ตีเสมอ คือ เป็นคนไม่มีความกตัญญู ใครทำความดีไว้กับตัว ก็พยายามลบหลู่ตีเสมอเหยียบย่ำเขาลงไป เพราะเกรงจะเสียเกียรติจะติดหนี้บุญคุณเขา
๑๔. คิดริษยาเห็นแก่ตัว คือ เป็นคนใจแคบ ใครมาแนะนำอะไรก็รับไม่ได้ เกรงว่าเขาจะเหนือกว่าตัว เกรงว่าเขาจะดีกว่าตัว
- ๑๕) มีนิสัยโอ้อวด ไปไหนๆ ก็คุยอวดว่าตัวดี ตัวเก่ง พอคุยอวดบ่อยๆ เข้า ก็เกิดความรู้สึกลิเกๆ ในใจว่า ตัวเองเก่งแล้ว จึงไม่ยอมฟังคำเตือนของใคร
- ๑๖) มีความเห็นผิด เป็นมิจฉาทิ ฐิติเห็นผิดไปจากความเป็นจริง เช่น เห็นว่าพ่อแม่ไม่มีพระคุณต่อเรา เห็นว่าการให้ทานไม่ควรทำ เพราะทำให้คนขึ้นเกียจ ฯลฯ เมื่อมีความเห็นผิดเช่นนี้แล้วเวลามีใครตักเตือนอะไรเข้าแม้เป็นสิ่งดีมีประโยชน์ เขาก็ยอมมองไม่ออก เห็นเป็นสิ่งไม่ดีอยู่นั่นเอง

วิธีฝึกตนให้เป็นผู้ว่าง่าย

เมื่อทราบสาเหตุของการเป็นผู้ว่ายากแล้ว ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น เพื่อให้เป็นคนว่าง่าย ก็ต้องกำจัดนิสัยที่ไม่ดีทั้ง ๑๖ ประการ ให้ทุเลาเบาบางลง และหมดไปในที่สุด ทำได้ดังนี้

การฝึกตนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายปรากฏในอนุมานสูตร เพื่อนำมาพิจารณาตนเอง แล้วนำมาเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาสำรวจตรวจสอบเทียบเคียงกับตัวเองโดยใช้หลักธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย ๑๖ ประการ^{๗๑} ได้แก่

- ๑) เป็นผู้ไม่มีความปรารถนาที่เป็นบาป ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป
- ๒) เป็นผู้ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น
- ๓) เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกความโกรธ
- ๔) เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุ
- ๕) เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ระแวงจัดเพราะความโกรธเป็นเหตุ
- ๖) เป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่เปล่งวาจาใกล้ความโกรธ
- ๗) ถูกโจทก์แล้วไม่ได้เถียงโจทก์
- ๘) ถูกโจทก์แล้วไม่รุกรานโจทก์
- ๙) ถูกโจทก์แล้วไม่ปรักปรำโจทก์
- ๑๐) ถูกโจทก์แล้วไม่พุดทกลบเกลื่อน ไม่พุดนอกเรื่อง ไม่แสดงความโกรธ ความประสงคร้าย และความไม่เชื่อฟังให้ปรากฏ
- ๑๑) ถูกโจทก์แล้วยอมอธิบายพฤติกรรม (ของตน)
- ๑๒) เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน ไม่ตีเสมอ
- ๑๓) เป็นผู้ไม่ริษยา ไม่ตระหนี่
- ๑๔) เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา
- ๑๕) เป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ดูหมิ่น
- ๑๖) เป็นผู้ไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่ถือมั่น สลัดได้ง่าย

การเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงตนเอง เป็นกระบวนการวิธีพิจารณาสำรวจตรวจสอบเทียบเคียงกับตัวเองโดยใช้หลักธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย ๑๖ ประการ มาตั้งเป็นมาตรการสำหรับพิจารณาเปรียบเทียบ โดยสามารถแยกได้เป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกให้พิจารณาว่า ถ้าคนอื่นมีธรรมเป็นผู้ว่ายาก ตนเองไม่รัก ไม่ชอบเขา ฉันทใด ถ้าตนเองเป็นเช่นนั้นบ้างคนอื่นก็ไม่รักไม่ชอบตน ฉันทนั้น ส่วนลักษณะที่สอง ให้พิจารณาว่า ตนมีธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายากหรือไม่ ถ้ามีให้ละเสีย

^{๗๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๒/๑๘๘ - ๑๙๐.

ถ้าไม่มีให้ศึกษาและปฏิบัติเช่นนั้นสืบไป ดังที่จะได้มีการพิจารณาตนเองในแต่ละประการตามลำดับ
ดังนี้^{๗๒}

๑) เราเป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป
จริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป ตกอยู่ในอำนาจแห่งความ
ปรารถนาที่เป็นบาปจริง เราควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่าง
นี้ว่า เรามีผู้มีความปรารถนาที่เป็นบาป มิใช่ผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาที่เป็นบาป เรานั้น
เป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์โดยแท้

๒) เราเป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่นจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ยกตนข่มผู้อื่นจริง
เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่ยก
ตน ไม่ข่มผู้อื่นเลย เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์
โดยแท้

๓) เราเป็นผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้า
พิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ถูกความโกรธครอบงำ เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง
ในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์โดยแท้

๔) เราเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธ เพราะความโกรธเป็นเหตุจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้
ว่า เราเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรม
เหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ผูกโกรธเพราะความโกรธเป็นเหตุ
เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์โดยแท้

๕) เราเป็นผู้มักโกรธ ระวังจิตเพราะความโกรธเป็นเหตุจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้
ว่า เราเป็นผู้มักโกรธ ระวังจิตเพราะความโกรธเป็นเหตุจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศล
ธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่ระวังจิตเพราะความโกรธเป็น
เหตุ เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์โดยแท้

๖) เราเป็นผู้มักโกรธ เปล่งวาจาใกล้ความโกรธจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็น
ผู้มักโกรธ เปล่งวาจาใกล้ความโกรธจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้า
พิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่มักโกรธ ไม่เปล่งวาจาใกล้ความโกรธ เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่าง
ต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปิติ และปราโมทย์โดยแท้

๗) เราถูกใจทักแล้วกลับได้เถียงใจทักจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราถูกใจทักแล้ว
กลับได้เถียงใจทักจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่

^{๗๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๔/๑๙๓ - ๑๙๗.

๑๕) เราเป็นผู้กระด้าง ดูหมิ่นผู้อื่นจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้กระด้างดูหมิ่นผู้อื่นจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์โดยแท้

๑๖) เราเป็นผู้ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ตีอรั้น สลัดได้ยากจริงหรือ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ตีอรั้น สลัดได้ยากจริง เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นเสีย แต่ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่ถือความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่ตีอรั้น สลัดได้ง่าย เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลาย พึงอยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์โดยแท้

เมื่อสำรวจพบว่า ตนเองยังมีเหตุแห่งความว่ยาก (กิเลส ๑๖ อย่าง) อยู่ในตน ควรพยายามกำจัดให้หมดไป แต่ถ้าไม่มีเหตุแห่งความว่ยากแล้ว จะรู้สึกยินดี ปีติ ปราโมทย์ ดังปรากฏข้ออุปมาโวหารของพระมหาโมคคัลลานะ ดังความตอนหนึ่งว่า^{๗๓} ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย สตรีหรือบุรุษแรก รื่นชอบแต่งตัว ส่องดูใบหน้าของตนในกระจกเงา หรือในภาชนะน้ำใสสะอาดบริสุทธิ์ ถ้าพบไฟ หรือผ้า ที่ใบหน้านั้นย่อมพยายามที่จะกำจัดไฟ หรือผ้า นั้นนั่นแล หากไม่พบก็จะพอใจว่า เป็นโชคของเราจริงๆ ใบหน้าของเราหมดจด แม้ฉันใด เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน ถ้าพิจารณาอยู่ ย่อมเห็นชัดบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นแม้ทั้งหมดที่ยังละไม่ได้ เรานั้นควรพยายามเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้นแม้ทั้งหมดนั้นแล ถ้าเราพิจารณาอยู่ ย่อมเห็นชัดบาปอกุศลธรรมเหล่านี้ แม้ทั้งหมดที่ละได้แล้วในตน เรานั้นเป็นผู้ศึกษาอย่างต่อเนื่องในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันกลางคืน พึงอยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์โดยแท้

นาวาตรืออน บุญญพันธ์ ได้กล่าวในเรื่องเดียวกันนี้ ความว่า^{๗๔} เมื่อถอนรากเหง้าของความเป็นคนว่ยากทั้ง ๑๖ ข้อออกได้แล้ว ก็จะกลายเป็นคนว่าง่ายโดยแท้อย่างสมบูรณ์แบบ เป็นคนที่ใครๆ ก็ตักเตือนได้ แม้เด็กเล็กๆ ก็ตักเตือนได้ ไม่โกรธ แม้ว่าคนที่โง่กว่า ต่ำกว่ามาตักเตือนก็ไม่โกรธ ยินดีรับฟังเอาไปคิด เอาไปนึก เมื่อเป็นคนว่าง่ายแล้วก็จะกลายเป็นคนอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นที่รักใคร่ต่อผู้พบเห็น ไม่มีความกระด้างด้วยมานะทิฐิ ความเป็นผู้ว่าง่ายเป็นคุณสมบัติของพระอริยบุคคลขั้นต้น

กล่าวโดยสรุป การทำตนให้เป็นคนว่าง่ายนั้นทำได้ ดังนี้

๑. ลดมานะของตัว คือการไม่ถือดี ไม่ถือตัว ไม่สำคัญตัวเองว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ อาทิ เช่น ถือตัวว่าการศึกษาดีกว่า เป็นต้น
๒. ละอุปาทาน คือการไม่ยึดถือในสิ่งที่เรามี เราเป็น หรือถือมั่นในอำนาจกิเลสต่างๆ

^{๗๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๔/ ๑๘๗.

^{๗๔} นาวาตรืออน บุญญพันธ์, **ที่พึ่งของตน**, (สมุทรปราการ : บ้านกอบจาก, ๒๕๑๑), หน้า ๖๖.

๓. มีสัมมาทิฐิ คือมีปัญญาที่เห็นชอบ การเห็นถูกเห็นควรตามหลักอริยสัจ ๔ เชื่อเรื่องความไม่เที่ยง เชื่อในเรื่องบุญเรื่องบาป เป็นต้น

๒.๗ กรณีตัวอย่างลักษณะผู้ว่าง่ายและว้ากในสมัยพุทธกาล

๒.๗.๑ ตัวอย่างลักษณะผู้ว่าง่าย

๑) พระราธเถระ

พระราธเถระ^{๗๕} เดิมเป็นพราหมณ์ในพระนครราชคฤห์ เมื่อแก่ตัวลง ภรรยาและบุตรไม่เลี่ยนดู ท่านต้องออกจากบ้านมาอาศัยอยู่ในวัดพระเวฬุวันมหาวิหาร ต่อมาท่านประสงค์จะออกบวช แต่ไม่มีใคร บวชให้ เพราะเกรงว่าคน บวชเมื่อแก่จะว้ากสอนยาก ท่านจึงมีร่างกายซูบผอม ผิวพรรณเศร้าหมองด้วยความเสียใจ พระผู้มีพระภาคทราบความ จึงมีรับสั่งถามพระภิกษุทั้งหลายว่า มีใครระลึกถึงอุปการคุณของพราหมณ์ผู้นี้ได้บ้าง ในครั้งนั้น พระสารีบุตรระลึกได้ว่าเคยรับบิณฑบาตจากพราหมณ์ ผู้นี้เป็นข้าทาสคนหนึ่ง พระ ผู้มีพระภาคทรง สรรเสริญพระสารีบุตรว่ามีความกตัญญู จึงทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ บวชให้ โดยทรงยกเลิกการบวชด้วยวิธีรับไตรสรณคมน์ตั้งแต่วันนั้น ให้ใช้วิธีตัดจตุตถกรรมแทน (ให้อุปัชฌาย์เป็นผู้รับรองว่าจะดูแลภิกษุใหม่ โดยการอนุเมติของคณะสงฆ์)

วันหนึ่งพระราธเถระเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขอให้พระองค์แสดงธรรมย่อ ๆ ให้ฟัง พระผู้มีพระภาคจึงตรัสแสดงว่า สิ่งใดเป็นมาร จงละสิ่งนั้นเสีย มาร คือ ขันธ์ทั้ง ๕ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ตั้งอยู่ได้ยาก ไม่มีตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เหล่านี้ชื่อว้าก เธอจงละสิ่งเหล่านี้เสีย พระราธเถระรับพระโอวาท และออกจาริกไปกับพระสารีบุตร ในที่สุดท่านก็ได้บรรลุอรหัตผล เมื่อพระสารีบุตรมาเข้าเฝ้า พระผู้มีพระภาค มีรับสั่งถามว่า พระราธเถระเป็นเช่นไรบ้าง พระสารีบุตรทูลว่า พระราธเถระว่าง่ายสอนง่ายเหลือเกิน จะแนะนำสั่งสอนเช่นไรไม่เคยโกรธเลย พระ ผู้มีพระภาค ทรงสดับแล้ว ตรัสสอนให้ภิกษุทั้งหลายถือเอาพระราธเถระเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย และทรงยกย่องพระราธเถระในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลืกกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางผู้ว่าง่าย และผู้มีปฎิภาณ คือ เป็นผู้มีความรู้แจ่มแจ้งในพระธรรมเทศนา

สรุปได้ว่า พระราธเถระ ถึงแม้จะบวชเมื่อแก่ แต่ด้วยความที่เป็นผู้ว่าง่าย ยินดีรับธรรมที่พระผู้มีพระภาค และพระสารีบุตรสั่งสอนด้วยความเคารพ และนำไปปฏิบัติตามธรรมนั้น จนสามารถบรรลุธรรมได้ ด้วยเหตุนี้ ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนั้น ได้ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะทำให้ได้เป็นผู้ใกล้คุณความดีต่าง ๆ อย่างแท้จริง เป็นที่สรรเสริญแก่บัณฑิตทั้งหลาย

^{๗๕} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๕๗/๓๕.

๒) พระราหูในติปัลลัตถมิกชาดก

ครั้งหนึ่ง ในสมัยพุทธกาล พระผู้มีพระภาคเสด็จไปประกาศพระศาสนาที่นครอาฬวี มีประชาชนเลื่อมใส สขอบวชเป็นภิกษุ และภิกษุณีจำนวนมาก ทุกๆ วัน พุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ต่างพากันมาฟังพระธรรมเทศนา หลังจากฟังพระธรรมเทศนาจบแล้ว พระภิกษุและอุบาสกก็ค้างคืนกันอยู่ที่วัดนั่นเอง พระเถระผู้ใหญ่เข้าพักผ่อนในกุฏิ ส่วนพระภิกษุที่อ่อนพรรษาลงมาพักที่ศาลาโรงฉันร่วมกับอุบาสกทั้งหลาย ในครั้งนั้นมีพระภิกษুবวชใหม่บางรูปที่ฝึกฝนตนเองมายังไม่ดีพอ เวลานอนจึงเผลอสติ กัดฟันบ้าง กรนบ้าง ละเมอบ้าง ล้วนเป็นภาพที่ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธา พวกอุบาสกจึงนำความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระวินัย “ห้ามภิกษุนอนในที่มุงบังเดียวกันกับผู้ที่มีใช้ภิกษุ”

ต่อมา พระผู้มีพระภาค เสด็จจากนครอาฬวีไปยังนครโกสัมพี ประทับอยู่ที่พทริการาม ครั้งนั้น มีพระภิกษุตามเสด็จจำนวนมาก กุฏิที่มีอยู่จึงไม่เพียงพอ ทำให้สามเณรราหู ซึ่งปกติได้อาศัยนอนค้างร่วมกับพระเถระองค์ใดองค์หนึ่งเสมอไม่มีที่นอน เพราะต่างก็เกรง อาบัติ ผิดวินัย ไม่กล้าให้นอนค้างด้วย เมื่อสามเณรราหู ไม่มีที่นอน ก็ไม่ได้โต้แย้ง ไม่ได้ถือว่าพระ ผู้มีพระภาค เป็นพระบิดา พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ พระโมคคัลลานะเป็นพระอาจารย์ พระอานนท์เป็นพระเจ้าอา แล้วจะเข้าไปกราบทูลให้ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของตน แต่ด้วยความที่มีอหังการตัณหา นอกจากจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างดีแล้ว ยังเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย และเคารพในพระวินัยอย่างเคร่งครัด จึงพยายามช่วยเหลือตนเอง ไม่ยอมทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นได้ด้วยการอาศัยนอนในเวจกุฏิ (ห้องส้วม) ของพระผู้มีพระภาค

เข้ามิดินนั่นเอง พระ ผู้มีพระภาค เสด็จมาที่เวจกุฏิ ก่อนจะเข้าไป ได้ทรงกระแอมขึ้น สามเณรราหูก็กระแอมตอบ แล้วออกมากราบทูลถึงสาเหตุที่มานอนในเวจกุฏินี้ พระผู้มีพระภาคทรงบังเกิดธรรมสังเวชที่สามเณรราหูถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล ปล่อยให้หาที่นอนเองอย่างนี้ จึงประชุมสงฆ์ในเช้าตรู่วันนั้น แล้วตรัสถามพระสารีบุตรว่า “สารีบุตร เธอทราบหรือไม่ว่า เมื่อคืนนี้ราหูนอนที่ไหน” พระสารีบุตรไม่ทราบ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า นอนในเวจกุฏิของพระองค์เอง แล้วตรัสต่อไปว่า “ดูกร สารีบุตร ท่านทั้งหลายไม่เอาใจใส่ดูแลสามเณรราหู ทอดทิ้งได้อย่างนี้ ต่อไปภายหน้าสามเณรอื่นๆ มาบวชก็คงจะไม่มีที่พึ่ง” พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นใหม่ว่า “นับแต่นี้ไป อนุญาตให้สามเณร หรือผู้ไม่ใช่ภิกษุ นอนในที่มุงบังเดียวกันกับภิกษุได้ไม่เกินสามคืน เมื่อถึงคืนที่สี่จะต้องไปหาที่นอนที่อื่นๆ”

เย็นวันนั้น พระภิกษุทั้งหลายประชุมกัน กล่าวสรรเสริญสามเณรราหูเป็นสามเณรใจเพชร ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ ไม่ขี้ขลาด อ่อนแอเหมือนเด็กทั้งหลาย เคารพ และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า พระภิกษูกำลังปรารภกันถึงเรื่องนี้อยู่ จึงทรงระลึก

ชาติด้วยบุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วตรัสว่า “ราहुลนั้น ไม่เฉพาะแต่ชาตินี้เท่านั้นที่เป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาเล่าเรียน และว่านอนสอนง่าย แม้ในอดีตที่เกิดเป็นกวางก็มีคุณธรรมเช่นนี้เหมือนกัน” แล้วพระองค์ทรงเล่า ตีปัลลัตถมิกชาดก^{๗๖} ดังนี้

ในอดีตกาล ณ ชายป่าใกล้กรุงราชคฤห์ มีกวางฝูงใหญ่ฝูงหนึ่งอาศัยหากินอยู่ ด้วยความผาสุกตลอดมา วันหนึ่ง น้องสาวของพญากวางนำลูกน้อยของตนมาฝากให้พญากวางช่วยสอนวิชา มฤคทายา อันเป็นวิชาที่ว่าด้วยการแสดงมายาเพื่อรักษาตัวรอดของกวาง ลูกกวางน้อยก็ตั้งใจเรียน ตั้งใจฝึกฝนเป็นอย่างดี แม้ลำบากอย่างไรก็ไม่เคยบ่น ไม่เคยท้อ เป็นผู้ตรงต่อเวลา ขยันขันแข็ง อดทน พญากวางจึงเมตตา ถ่ายทอดวิชามฤคทายาให้จนหมดสิ้น อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่ลูกกวางน้อยกำลังออกหากินกับเพื่อนๆ อยู่ นั้น บังเอิญไปติดบ่วงของนายพรานเข้า เชือกบ่วงคล้องคอไว้พอดี แต่ลูกกวางน้อยก็มีสติ มิได้เสียขวัญแต่อย่างใด กลับบอกให้เพื่อนๆ รีบหนีไปเสีย บรรดาเพื่อนๆ จึงรีบกลับไปแจ้งข่าวร้ายนี้แก่นางกวางผู้เป็นแม่ของลูกกวางน้อยทันที นางกวางตกใจมาก รีบวิ่งไปหาพญากวาง ละล่ำละลักว่า “พี่จ๋า ลูกของฉันทติดบ่วงนายพรานเสียแล้ว พี่สอนวิชาให้หลานจบหรือยัง ?” พญากวางจึงปล่อยนางกวางน้องสาวให้คลายวิตก แล้วกล่าวว่า “ฉันสอนหลานชายผู้มีเท้าแปดกีบให้รู้จักการนอนทั้ง ๓ ท่า สอนเล่ห์กลมารยาหลายอย่าง ให้ลงตึมน้ำหลังเที่ยงคืนไปแล้ว ดูก่อนน้องหญิง หลานชายของฉันทได้ฝึกฝนวิชาจนชำนาญ สามารถกลั่นลมหายใจได้ โดยหายใจด้วยรูจมูกข้างที่แนบติดกับพื้นดิน ทำเล่ห์กลลงนายพรานด้วยอุบาย ๖ ประการได้”

ฝ่ายลูกกวางน้อย เมื่อติดบ่วงแล้วก็สำรวมสติมั่น นึกทบทวนวิชาที่ได้ร่ำเรียนมาจากพญากวางผู้เป็นลุง แล้วทำมารยา ๖ ประการ กล่าวคือ แสร้งตะกุกดินให้เป็นฝุ่นอยู่ข้างหน้า แล้วเตะฝุ่นให้ฟุ้งกระจายดูราวกับว่าได้ตะกุกจนเต็มแรงแล้ว จากนั้นก็ล้มตัวลงนอนตะแคงเหยียดเท้าทั้งสองออกไป ด้านข้าง เกร็งตัวแข็งทื่อเหมือนกับว่าตายมานานแล้ว และเพื่อให้แนบเนียนยิ่งขึ้น ก็ทำตาเหลือก หัวตก ลิ้นห้อย ปล่อยให้น้ำลายไหลเปื้อนตัว แล้วเบ่งท้องให้พอง ราวกับว่าตายมานานจนลำตัวพองขึ้นอืดแล้ว เท่านั้นยังไม่พอ ยังแกล้งถ่ายอุจจาระ และปัสสาวะให้เรี่ยราด ราวกับควบคุมกล้ามเนื้อ ทวารหนัก และทวารเบาไม่ได้ เมื่อทำดังนี้แล้ว ก็กลั่นลมหายใจไว้ โดยหายใจเพียงแผ่วๆ ด้วยรูจมูกข้างที่แนบติดกับพื้นดินเพียงข้างเดียว เพื่อไม่ให้ท้องกระเพื่อมขึ้นกระเพื่อมลง

สักพักหนึ่ง ฝูงแมลงวันก็พากันมาตอมอุจจาระ และปัสสาวะ ฝูงงาก็บินมาเกาะกิ้งไม้ค้อยทืออยู่ เมื่อนายพรานมาถึง เห็นลูกกวางนอนตัวพองขึ้นอืดอยู่ ก็เอนิ่วติดท้องลูกกวาง ได้ยินเสียงเหมือนลูกกวางน้อยตายจนขึ้นอืดแล้ว จึงรีบถอดบ่วงออกจากคอ ตั้งใจจะฆ่าและเนื้อในที่นั้น พันทึที่บ่วงหลุด ลูกกวางน้อยก็กระโจนหนีไปด้วยความเร็วราวกับลมพัด กลับไปหามารดา และพญากวางผู้

^{๗๖} พุ.ชา.อ. (ไทย)๕๕/๒๖๑.

เป็นลูกคนที่ ต่อมาในสมัยพุทธกาล ลูกกวางผู้เป็นหลานกำเนิดเป็น พระราหุล ฝ่ายมารดากำเนิดเป็น ภิกษุณีวรรณา และกวางผู้เป็นลูกเสวยพระชาติเป็น พระผู้มีพระภาค

ดังนั้น สามเณรราหุล ในทีปัลลัตถมิกชาดกสื่อให้เห็นการว่านอนสอนง่าย และการเอาใจ ใส่ต่อการศึกษา ตั้งใจเรียน ตั้งใจฝึกฝนเป็นอย่างดี แม้ลำบากอย่างไรก็ไม่เคยบ่น ไม่เคยท้อ เป็นผู้ตรง ต่อเวลา ขยันขันแข็ง อุตุน มีความศรัทธา มีความเคารพในครูบาอาจารย์อย่างเต็มเปี่ยม และปฏิบัติ ตามคำสั่งสอน โดยไม่โต้แย้ง หรือบิตพลัว ทำให้ครูบาอาจารย์มีความเมตตา เอ็นดู ประารณจะ ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป จึงทำให้ชีวิตพบแต่สิ่งที่ดี มีแต่ความเจริญ สามารถใช้วิชาความรู้ จากการตั้งใจศึกษานั้น แก้ปัญหาให้แก่ตนเองในยามคับขันได้

๓) นันทวิศาลชาดก

ในสมัยหนึ่ง พระ ผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ภิกษุ ๖ รูป เรียกว่า พระฉัพพัคคีย์ เป็นผู้ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติธรรม ชอบก่อกวน กลั่นแกล้ง หาเรื่องทะเลาะวิวาท พุดจาข่มขู่ เสียตสีภิกษุอื่นๆ อยู่เสมอ ภิกษุทั้งหลายจึงพากันกราบทูลความนั้นแก่พระผู้มีพระภาค ฯ จึงรับสั่งให้ภิกษุฉัพพัคคีย์มาเฝ้า ตรัสถาม เมื่อทราบความจริงแล้วจึงทรงดำนิโทษ แล้วตรัสสอนว่า ขึ้นชื่อว่าคำหยาบมีแต่จะทำคามพินาศให้ แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็ไม่ชอบใจคำหยาบ เช่นเดียวกัน แล้ว จึงทรงนำอดีตนิทานมาตรัสเล่า ดังนี้^{๗๒)} กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ในสมัยของพระเจ้าคันธวรรคครอง เมืองตักศิลา แคว้นคันธาระ พระโพธิสัตว์เกิดเป็นโณนามว่า นันทวิศาล เป็นโณมีรูปร่างสวยงาม มีพละ กำลังมาก มีพราหมณ์คนหนึ่งได้เลี้ยง และรักโณนั้นเหมือนลูกชาย โณนั้นคิดจะตอบแทนบุญคุณการ เลี้ยงดูของพราหมณ์ ในวันหนึ่งได้พบกับพราหมณ์ว่า "พ่อ จงไปทำพन्नกับโควินทกเศรษฐีว่า โคของ เราสามารถลากเกวียนหนึ่งร้อยเล่ม ที่ผูกติดกันให้เคลื่อนไหวได้ พन्नด้วยเงินหนึ่งพันกหาปณะเถิด" พราหมณ์ได้ไปที่บ้านเศรษฐีและตกลงกันตามนั้น นัดเดิมพन्नกันในวันรุ่งขึ้น

ในวันเดิมพन्न พราหมณ์ได้เทียมโณนั้นทวิศาลเข้าที่เกวียนเล่มแรก เพื่อลากเกวียนหนึ่งร้อย เล่มผูกติดกัน ซึ่งบรรทุกทราย กรวด และหินเต็มลำ แล้วขึ้นไปนั่งบนเกวียน เจือปนผูกขึ้นพร้อมกับ ตวาดว่า "ไอ้โคโง โคง เจ้าจงลากเกวียนไปเดี๋ยวนี้" ฝ่ายโณนั้นทวิศาลเมื่อได้ยินพราหมณ์พูดเช่นนั้น ก็คิดน้อยใจว่า "พราหมณ์เรียกเราผู้ไม่โง ว่าโง ผู้ไม่โง ว่าโง" จึงยืนนิ่งไม่เคลื่อนไหว โควินทกเศรษฐี จึงเรียกให้พราหมณ์นำเงินหนึ่งพันกหาปณะมาให้แล้วกลับบ้านไป ฝ่ายพราหมณ์ผู้แพพन्नเงินหนึ่งพัน กหาปณะ ปลดโคแล้วก็เข้าไปนอนเศร้าโศกเสียใจอยู่ในบ้าน ส่วนโณนั้นทวิศาลเห็นพราหมณ์เศร้าโศก เสียใจเช่นนั้น จึงเข้าไปลอบและกล่าวว่า "พ่อ ฉันอยู่ในเรือนของท่านตลอดมา เคยทำภาชนะอะไร แดกใหม่ เคยเหยียบใครๆ เคยถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะในที่อันไม่ควรหรือไม่ เพราะเหตุใด ท่านจึงเรียก เราว่า โคโง โคง ครึ่งนี้เป็นความผิดของท่านเอง ไม่ใช่ความผิดของฉัน บัดนี้ ขอให้ท่านไปเดิมพन्नกับ

^{๗๒)} พุ.ชา.อ.(ไทย) ๓/๑/๓๐๙-๓๑๑.

โควินทกเศรษฐีใหม่ด้วยเงินสองพันกหาปณะ ขออย่างเดียว ท่านอย่าได้เรียกฉันว่า โคโกง โคโง่ ท่านจะได้ทรัพย์ตามที่ท่านปรารถนา ฉันจะไม่ทำให้ท่านเศร้าเสียใจ" พราหมณ์ได้ทำตามทีโคนนทวิศาลบอกในวันเดิมพัน พราหมณ์จึงพูดหวานว่า นั้นทวิศาลลูกรัก เจ้าจงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด โคนนทวิศาลได้ลากเกวียนร้อยเล่มที่ผูกติดกัน ด้วยการออกแรงลากเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ทำให้เกวียนเล่มสุดท้ายไปตั้งอยู่ที่เกวียนเล่มแรก ทำให้พราหมณ์ชนะพนัน ด้วยเงินสองพันกหาปณะ ต่อมาในสมัยพุทธกาล พราหมณ์ได้กำเนิดเป็นพระอานนท์ โคนนทวิศาลเสวยพระชาติเป็น พระผู้มีพระภาค

ฉะนั้น บุคคลเมื่อจะพูดเจรจากับใคร ๆ ควรจะพูดเจรจาแต่คำที่เว้นโทษ ๔ ประการ ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ ซึ่งเป็นวิสัยของพวกวैयाก ผู้ว่าง่าย ควรมีสัมมาวาจา พูดคำจริง ด้วยเมตตา อย่างสุภาพอ่อนน้อม ก่อให้เกิดประโยชน์ เหมาะกับกาล ผู้กล่าววาจาหยาบคาย ย่อมนำความฉิบหายมาให้ตนเอง เพราะเขาย่อมไม่เป็นที่พอใจของใครๆ แม้แต่สัตว์เดียรัจฉานก็ตาม

๔) ติตตราชาดก

ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค เมื่อคราวเสด็จไปเมืองสาวัตถี ทรงปรารภการห้ามเสนาสนะของพระสารีบุตร เรื่องมีอยู่ว่า สมัยนั้นเมื่ót่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างวิหารเสร็จแล้ว ส่งทูตไปนิมนต์พระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์ และพระสงฆ์สาวกแวดล้อมได้เสด็จออกจากเมืองราชคฤห์มารับการถวายวิหาร พวกอันเตวาลิกของฉัพพัคคีย์ภิกษุ เดินทางล่วงหน้าไปถึงกรุงสาวัตถีก่อนใคร แล้วพากันจับจองเสนาสนะเอาไว้ให้พระอุปัชฌาย์ และอาจารย์ของตนเอง ทำให้พระสารีบุตรเถระผู้มาถึงทีหลังไม่ได้เสนาสนะ จึงเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ประชุมภิกษุสงฆ์แล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในศาสนานี้ ควรกระทำอภิวาท การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจักรกรรมต่อผู้แก่กว่า ภิกษุควรได้อาสนะเลิศ น้ำอันเลิศ ก่อนข้าอันเลิศ ตามลำดับผู้ที่แก่กว่า ” แล้วได้ตรัสอดีตนิทานมาสาธกว่า^{๗๘} ณ ต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งในป่าหิมพานต์ เป็นที่อาศัยของสัตว์สามชนิด คือ ช้าง ลิง และนกกระโทก สัตว์ทั้งสามไม่ค่อยชอบหน้ากัน โดยช้างถือว่าตนมีร่างกายแข็งแรงใหญ่โต ลิงถือว่าตนแคล่วคล่องว่องไว ส่วนนกกระโทกถือว่าตนนั้นบินได้เก่ง จึงพยายามหาทางกลั่นแกล้งกัน และกันอยู่เสมอ

ช้างซึ่งคิดว่าตนเองแข็งแรงที่สุด มีรูปร่างใหญ่โต ต้องมีอำนาจมากกว่าสัตว์อื่น จึงแผดเสียงดังสนั่นหวั่นไหวจนลิง และนกกระโทกตกใจนอนไม่หลับ ทำให้สัตว์ทั้งสองโกรธแค้นเป็นอันมาก ลิงเห็นช้างกำลังกินหน่อไม้ริมทางอย่างเพลิดเพลิน ก็แกล้งโยนรังมดแดงใส่หลัง มดแดงรุมกัดช้างจนร้องลั่น ลิงหัวเราะชอบใจแล้วหันไปรื้อรังนกกระโทก นกกระโทกแค้นใจเป็นอันมากที่ถูกช้าง และลิงกลั่นแกล้ง จึงพยายาม แกะแค้นคืนบ้าง พอเห็นลิงและช้างเพลอ ก็บินขึ้นไป และถ่ายมูลรดหัวช้าง

^{๗๘} พุ.ชา.อ (ไทย) ๓/๑/๓๕๐-๓๕๘

และลงเป็นการแก้แค้น ทั้งสามต่างแก่งกันอยู่อย่างนี้ทุกวันจนไม่เป็นอันทำมาหากิน เป็นผลให้สัตว์ทั้งสามมีร่างกายผ่ายผอมอ่อนแอ จิตใจเสื่อมโทรมลงทุกวัน

ในที่สุดสัตว์ทั้งสามเห็นว่าการกลั่นแกล้งกันทำให้เกิดความเดือดร้อน มีแต่ผลเสีย จึงปรึกษากันว่าควรจะเลือกผู้ที่มีอายุมากที่สุดเป็นหัวหน้า โดยใช้วิธีการสืบสาวเรื่องราวว่าใครรู้จักต้นไม้ไทรนี้ก่อนกัน ช้างตอบว่า “ข้ารู้จักต้นไม้ไทรต้นนี้ตั้งแต่ต้นไทรสูงไม่เกินระดับท้องของข้า ” ส่วนเจ้าลิงกลัวจะน้อยหน้าเพื่อนจึงตอบว่า “ข้านี้ะ รู้จักไทรต้นนี้ตั้งแต่ยังต้นเล็กนิดเดียวเท่านั้น” นกกระหาได้ยืนข้างกับลิงตอบเช่นนั้นจึงตอบอย่างมั่นอกมั่นใจว่า “นี่นะเพื่อนรัก ข้าจะบอกอะไรให้ เมื่อก่อนต้นไม้ไทรต้นนี้ไม่มีหรอก ข้าต้องบินไปกินผลไม้ในป่าโน้นกินเสร็จก็บินกลับมาที่นี่ แล้วพอดีเกิดปวดท้องจนทนไม่ไหวจึงถ่ายมูลไว้ตรงนี้ เมล็ดไทรจากมูลที่ข้าถ่ายไว้นั่นเองที่เกิดเป็นต้นไทรขึ้น ”

เมื่อซักถามประวัติกันเรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่านกกระหาเป็นผู้มีอายุมากที่สุด ได้รับการยกย่องให้เป็นพี่ใหญ่ ช้าง และลิงต้องเชื่อฟัง นับตั้งแต่นั้นมา นกกระหาทำหน้าที่เป็นผู้ปลุกน่อง ๆ ให้ตื่นแต่เช้าแล้วบินขึ้นที่สูง เพื่อสำรวจแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ พาช้าง และลิงไปที่นั่น โดยให้ลิงเป็นฝ่ายขึ้นไปเก็บผลไม้มากินกัน และบรรทุกผลไม้ที่เหลือไว้บนหลังช้าง เก็บไว้เป็นอาหารมื้อต่อไป ในที่สุดสัตว์ทั้งสามก็มีสุขภาพ สุขภาพกายจิตดีขึ้นเรื่อย ๆ ต่างพร้อมใจกันทำหน้าที่ที่ตนถนัด ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ต่อมาในสมัยพุทธกาล ช้างได้กำเนิดเป็นพระโมคคัลลานะ ลิงได้กำเนิดเป็นพระสารีบุตร นกเสวยพระชาติเป็น พระผู้มีพระภาค

ดังนั้น การนับถือกันตามลำดับวัยวุฒิ รู้จักเคารพซึ่งกันและกัน และรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยอมนำมาซึ่งความสุขในการอยู่ร่วมกัน การให้ความเคารพ และให้เกียรติผู้อื่น ถือเป็นคุณธรรมของผู้ว่าง่าย คนที่ฉลาดในธรรม เคารพนบถนอมต่อผู้เจริญวัยวุฒิ คนๆ นั้นย่อมได้รับความเจริญต่อไปในภายภาคหน้า

๕) วลาหกัสสชาดก

ในอดีตกาลที่เกาะตามพินณิ (เกาะลังกา) มีเมืองยักษ์ชื่อ สิริสวัสดิ์ พวกนางยักษ์ณีอาศัยอยู่ในเมืองนั้น ในเวลาที่พวกพ่อค้าเรืออับปาง นางยักษ์ณีเหล่านั้นก็พากันประดับตกแต่งร่างกายถือของเคี้ยวของบริโภค มีหมูทาสีแวดล้อม อุ้มทารกเข้าไปหาพวกพ่อค้า เพื่อให้คนเหล่านั้นทราบว่าได้มายังที่อยู่ของมนุษย์ แล้วแสดงให้เห็นว่า พวกมนุษย์ ผูกโค สุนัข กำลังทำสิกรรม ไคร้กรรม เป็นต้น ในที่นั้น ๆ แล้วเข้าไปหาพวกพ่อค้ากล่าวว่า เชิญดื่มข้าวยาคุนี้ เชิญบริโภคาหารนี้ เชิญเคี้ยวของเคี้ยวนี้ พวกพ่อค้าขาดไหวพริบ บริโภคาหารที่นางยักษ์ณีเหล่านั้นให้

ครั้นถึงเวลาที่พวกเขาเคี้ยวบริโภคเต็มเสร็จแล้วพักผ่อน ยักษ์ณีจึงถามว่า พวกท่านอยู่ที่ไหน มาจากไหน จะไปไหน มาทำอะไรที่นี่ เมื่อพวกพ่อค้าตอบว่าพวกเราเรืออับปาง จึงพากันมาที่นี่ นางยักษ์ณีกล่าวว่า ดิละพ่อคุณ แม้สามีของเราก็คืนเรือไป ล่องไปสามเดือนแล้วชะรอยเขาจักตายกัน

หมด แม้พวกท่านก็เป็นพ่อค้าเหมือนกันพวกเราจะเป็นหญิงรับใช้พวกท่าน แล้วเล่าโลมพวกพ่อค้าเหล่านั้นด้วยมารยา และจริตสตรี พาไปเมืองยักซ์ หากมีพวกมนุษย์ที่ถูกจับไปไว้ก่อนหน้านั้น ก็จงจำมนุษย์ที่จับมาก่อนหน้านั้นด้วยโซ่กายสิทธิ์ซึ่งไว้ในห้องคุมขัง ส่วนมนุษย์ที่จับได้ภายหลังก็นำมาเป็นสามีของตน แต่เมื่อไม่มีเหล่ามนุษย์ที่เรืออับปางในเขตแดนของตน ก็เที่ยววนเวียนอยู่ฝั่งสมุทร นี่เป็นธรรมดาของพวกยักซิดี

อยู่มาวันหนึ่ง มีพ่อค้าเรืออับปาง ๕๐๐ พวกกันขึ้นไปใกล้เมืองยักซิดี ยักซิดีเหล่านั้นจึงไปหาพวกพ่อค้าเล่าโลมแล้วนำมาเมือง หัวหน้านางยักซิดีก็ให้หัวหน้าพ่อค้าเป็นสามี ยักซิดีที่เหลือก็ให้พ่อค้าคนนั้นเป็นสามี เป็นอันยักซิดี ๕๐๐ ได้ทำให้พ่อค้า ๕๐๐ เป็นสามีของตนด้วยประการ ฉะนี้ต่อมานางยักซิดีหัวหน้านั้น ครั้นเวลากลางคืน เมื่อพ่อค้าหลับ จึงลุกขึ้นไปฆ่ามนุษย์ทั้งหลายในเรือนคุมขัง กินเนื้อเสร็จแล้วก็กลับมา แม้ยักซิดีที่เหลือก็ทำอย่างนั้นเหมือนกัน ในเวลาที่พวกหัวหน้ายักซิดีกินเนื้อมนุษย์แล้ว กลับมาร่างกายมักเย็น หัวหน้าพ่อค้าคอยสังเกตอยู่ ครั้นรู้ว่าเป็นยักซิดีจึงร้องฟุ้งต่อไปว่า หญิง ๕๐๐ เหล่านี้ น่าจะเป็นยักซิดี พวกเราควรจะหนีไปเสีย

รุ่งเช้าเดินไปเพื่อล้างหน้า จึงบอกแก่พวกพ่อค้าว่า หญิงเหล่านี้เป็นยักซิดี มิใช่หญิงมนุษย์ ในเวลาที่พวกอื่นเรืออับปางมา พวกยักซิดีจะให้คนเหล่านั้นเป็นสามี แล้วก็กินพวกเราเสีย มาเถิดพวกเราพากันหนีไปเถิด ในพวกพ่อค้าเหล่านั้น พ่อค้าสองร้อยห้าสิบคนกล่าวว่า เราไม่อาจละทิ้งหญิงเหล่านี้ไปได้ดอก พวกท่านไปกันเถิด พวกเราจักไม่หนีไปไหน หัวหน้าพ่อค้าก็พาพวกพ่อค้าสองร้อยห้าสิบคน ซึ่งเชื่อฟังคำของตน หนีไป ในเวลานั้นพระโพธิสัตว์บังเกิดในกำเนิดม้าวลาห ม้านั้นมีสีขาวปลอด มีศีรษะเหมือนนกแก้วเป็นปอย มีฤทธิ์เหาะเหินได้ ม้าวลาหนั้นเหาะมาจากเขาหิมาพานต์ไปยังเกาะตามพณณิ บริโภคข้าวสาเลที่ตนเองในเปือกตม ใกล้สระตามพณณินั้น แล้วกลับไป อนึ่ง เมื่อเหาะไปนั้นก็พูดเป็นภาษามนุษย์ ซึ่งได้อบรมมาด้วยความกรุณาสามครั้งว่า มีผู้ประสงค์จะไปชนบทใหม่ พวกพ่อค้าเหล่านั้นได้ยินคำของม้านั้น จึงพากันเข้าไปหา ประคองอัญชลี กล่าวว่า พวกข้าพเจ้าจักไปชนบท ม้าบอกว่า ถ้าเช่นนั้น จงขึ้นหลังเราเถิด ครั้นแล้วพ่อค้าบางพวกก็ขึ้นหลัง บางพวกก็จับหาง บางพวกยืนประคองอัญชลี พระโพธิสัตว์จึงพาพวกพ่อค้าทั้งหมด แม้ที่สุดพวกที่ยืนประคองอัญชลีไปสู่ชนบท ด้วยอานุภาพของตน ให้ทุกคนกลับไปอยู่ในเมืองของพวกเรา แล้วม้านั้นก็กลับไปที่อยู่ของตน นางยักซิดีเหล่านั้นในเวลาที่พวกอื่นมาถึงก็ฆ่ามนุษย์สองร้อยห้าสิบคนที่ไม่ยอมหนีไปนั้นกินเสีย

พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกพ่อค้าที่ตกอยู่ในอำนาจของยักซิดีได้สิ้นชีวิตลง พวกที่เชื่อฟังคำของพญาม้าวลาห ก็กลับไปอยู่ในที่ของตน ๆ ฉันทใด ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งไม่ทำตามโอวาทของพระ ผู้มีพระภาคทั้งหลาย ก็ฉันทนั้น

เหมือนกัน ย่อมถึงความทุกข์ใหญ่ในอบาย ส่วนผู้ที่เชื่อฟังโอวาทย่อมบรรลฐานะเหล่านี้ คือกุลสมบัติ ๓ สวรรค์ชั้นกามาพจร ๖ และพรหมโลก ๒๐ แล้วทำให้แจ้งอมตมทานุภาพน เสวยสุขเป็นอันมาก”

พระผู้มีพระภาคทรงถือเอายอดแห่งพระธรรมเทศนาด้วยอมตมทานุภาพนว่า คนทั้งหลาย ผู้เชื่อฟังคำสอนของพระ ผู้มีพระภาค ทั้งหลาย ย่อมถึงนิพพานอันเป็นฝั่งแห่งสงสารเหมือนพ้อคำ เหล่านั้น ไปถึงฝั่งแห่งมหาสมุทรแล้วก็ได้ไปในที่ของตน ๆ พระศาสดาทรงนำพระธรรมเทศนานี้มา แสดง แล้วทรงประกาศสังขารธรรม เมื่อจบสังขารธรรม ภิกษุผู้กระสันตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล ภิกษุอื่นหลายรูป ได้บรรลโสดาปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผล แล้วทรงประชุมชาดกว่า ม้าลาหกะ คือเรตถาคตนี้แล^{๗๙}

ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายจากกัลยาณมิตรผู้หวังดี ที่บอกกล่าว ตักเตือน ย่อมทำให้ชีวิตพ้น จากภัยในคราวที่ชีวิตถึงยามคับขัน และบุคคลผู้ว่าง่ายต่อพระผู้มีพระภาค ว่าง่ายต่อโอวาทคำสั่งสอน ของพระองค์ท่าน และน้อมนำธรรมนั้น ๆ ไปปฏิบัติตามอย่างแท้จริงแล้ว ก็เชื่อได้ว่า บุคคลนั้นย่อม เข้าใกล้พระนิพพาน ตามควรแก่ธรรมที่ได้นำไปประพฤติ และปฏิบัติ

๒.๗.๒ ตัวอย่างลักษณะผู้ว่าง่าย

๑) พระติสสะ

พระติสสะเถระนั้นเป็นโอรสพระปิตุจฉาของพระผู้มีพระภาค บวชเมื่ออายุมากแล้ว มีพรรษาน้อย แต่ไม่ประมาณตน เมื่อมีภิกษุต่างถิ่นมาเข้าเฝ้าพระบรมศาสดาก็ไม่ต้อนรับเอื้อเฟื้อต่อ พระเถระผู้ใหญ่ เมื่อถูกถามก็กลับเป็นทุกข์ ร้องไห้เสียใจ ไปฟ้องสมเด็จพระศาสดาเสียอีก เมื่อสมเด็จพระ บรมศาสดาไถ่ถามความเป็นจริง ก็เห็นว่าพระติสสะนั้นกระทำการอันไม่สมควรแก่พระอาคันตุกะ อาวุโส จึงบอกให้พระติสสะขอขมาลาโทษกับพระเถระอาคันตุกะ แต่พระติสสะก็ไม่ยอม พระเถระ อาคันตุกะทั้งหลายถึงกับกล่าวว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระติสสะนี้เป็นคนว่าง่าย" พระพุทธองค์จึง ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ติสสะนี้มีชื่อเป็นผู้ว่าง่ายแต่บัดนี้เท่านั้น ถึงในกาลก่อน ติสสะนี้ก็เป็นคนว่าง่ายเหมือนกัน"

พระผู้มีพระภาค ได้ทรงเล่าบุรพกรรมของพระติสสะไว้ว่า^{๘๐} เคยเป็นดาบสชื่อ"เทวละ " อาศัยอยู่ในหิมวันตประเทศ แต่เดินทางเข้ามาในนครพาราณสี มาขออาศัยอยู่ที่โรงนายช่างหม้อ ซึ่งเป็นที่ๆ ดาบสมักจะมาพักแรมเมื่อเข้ามาในพระนคร นายช่างหม้อก็นิมนต์ให้เทวละดาบสอยู่อาศัยใน โรงช่างหม้อได้ จากนั้นก็มีดาบสอีกองค์หนึ่งชื่อ"นารทะ " (สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตชาติ) เดินทางเข้าเมืองมาพอดิ ก็เลยมาขออาศัยอยู่กับนายช่างหม้อ ๑ คืน นายช่างหม้อก็คิดว่า หากเทว

^{๗๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๒/๑๘๘.

^{๘๐} ขุ.ชา.อ (ไทย) ๓/๑๘

ดาบสผู้มาถึงก่อนพอใจในการที่จะให้ดาบสที่ใหม่เข้ามาอยู่ในโรง ช่างหม้อด้วย ทางนายช่างหม้อก็ไม่ขัดข้อง เมื่อนารทดาบสได้ขออนุญาตจากเทวดาบสแล้ว ก็ได้เข้าไปอยู่ในโรงปั้นหม้อด้วย เมื่อถึงเวลาก่อนนอน นารทดาบสได้มองสำรวจดูแล้วว่า เทวดาบสได้นอนอยู่ที่ตรงใดในโรงฯ นั้น และประตูทางออกของโรงฯ อยู่ที่ไหน เพื่อที่ในเวลากลางคืนหากจะออกไปข้างนอก จะได้ออกไปได้ แต่ปรากฏว่า เทวดาบสนั้นนอนไม่เป็นที่ ย้ายที่นอนไปนอนขวางทางออกตรงประตูพอดี เมื่อนารทดาบสจะเดินออกไปในราตรี จึงได้ไปเหยียบขงาของเทวดาบสเข้าโดยไม่ได้เจตนา เทวดาบสก็ต่อว่าดาบสที่เดินเหยียบขงาของตน ทางนารทดาบสก็ขอโทษเพราะไม่ได้ตั้งใจจะเดินเหยียบ แต่เนื่องจากไม่รู้ว่ เทวดาบสนอนไม่เป็นที่ มาอนอนอยู่ตรงประตูทางออก ก็เลยพลาดไปเดินเหยียบขงาเข้า พอนารทดาบสออกไป เทวดาบสก็เกรงว่าตอนกลับเข้ามา จะโดนเหยียบถูกขงาอีก ก็เลยเปลี่ยนที่นอน กลับหัวกลับเท้า แต่พอนารทดาบสจะเดินเข้ามา ก็คิดว่าเมื่อครูได้ทำผิดโดยการเหยียบไปที่ขงา เกรงว่าจะเหยียบถูกอีก ก็เลยเปลี่ยนทิศทางเข้า จะไปเข้าทางเท้าของเทวดาบสแทน แต่ ปรากฏว่ากลับเหยียบถูกคอของเทวดาบสเข้า คราวนี้ เทวดาบสโกรธมาก โดยไม่คิดว่าต้นเหตุเป็นเพราะการนอนไม่เป็นที่ เป็นทางของตนเองเป็นเหตุ ไม่ว่านารทดาบสจะพยายามอธิบาย และขอโทษ อ้อนวอนอย่างไร ก็ไม่ฟัง และสาปแช่งให้เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น ขอให้ศีรษะของนารทดาบสแตกออกเป็น ๗ เสี่ยง นารทดาบส ก็เลยต้องสาปเทวดาบสคืนว่า “ท่านอาจารย์ โทษของผมไม่มี เมื่อกำลังพูดอยู่ที่เดียว ท่านได้สาปแล้ว โทษของผู้ใดมีอยู่ ขอศีรษะของผู้นั้นจงแตก ของผู้ไม่มีโทษ จงอย่าแตก” เมื่อต่างฝ่ายต่างสาปกันแล้ว นารทดาบสนั้นมีอำนาจใหญ่กว่า เล็งเห็นว่าคำสาปของตนจักตกแต่เทวดาบสเป็นแน่ แต่ด้วยความกรุณา จึงห้ามพระอาทิตย์ไม่ให้ขึ้น คราวนี้เดือนร้อนถึงประชาชนชาวพาราณสี เพราะพระอาทิตย์ไม่ขึ้น จึงไปร้องเรียนต่อพระราชา พระราชาพิจารณาแล้ว เห็นว่าน่าจะเป็นจากบรรพชิตวิวาทกัน จึงให้ไปสอบถามดูว่ามีดาบสมาอยู่อาศัยในเมืองหรือไม่ หลังจากนั้นก็ตามไปที่โรงนายช่างหม้อเพื่อไต่ถาม เมื่อได้ทราบความแล้ว ไม่ว่าจะทำอย่างไร ก็ไม่สามารถทำให้เทวดาบสขอขมาลาโทษเพื่อล้างคำสาปได้ นารทดาบสต้องแนะนำให้อีก่อนดินเหนียวมาทูนไว้ที่หัวของเทวดาบส ยื่นขันน้ำไว้แค่ก่อนพระอาทิตย์จะขึ้น เพื่อให้ดินเหนียวแตกเป็น ๗ เสี่ยงแทน

พระผู้มีพระภาค ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนาแล้ว ตรัสว่า “ถึงในครั้งนั้น ดิสสะนี่ก็เป็นผู้ว่ายากอย่างนี้เหมือนกัน” ดังนี้ แล้วรับสั่งเรียกดิสสะเถระมา แล้วตรัสว่า “ก็ชนเหล่าใด เข้าไปผูกความโกรธนั้นไว้ว่า ผู้นั้นได้ตำราเรา ผู้นั้นได้ดีเรา ผู้นั้นได้ชนะเรา ผู้นั้นได้ลักสิ่งของของเราแล้ว เวรของชนเหล่านั้น ย่อมไม่ระงับได้ ส่วนชนเหล่าใด ไม่เข้าไปผูกความโกรธนั้นไว้ว่า ผู้นั้นได้ตำราเรา ผู้นั้นได้ดีเรา ผู้นั้นได้ชนะเรา ผู้นั้นได้ลักสิ่งของของเราแล้ว เวรของชนเหล่านั้น ย่อมระงับได้”

ฉะนั้น แสดงให้เห็นว่า คนเราไม่ควรไปยึดเอา ผูกเอาความโกรธ ไม่ลดราวาศอก เห็นว่าตนเองถูก ไม่ดูที่เหตุที่เกิดจากอะไร หรือเกิดจากตนหรือไม่ เมื่อมีผู้หวังดีบอกกล่าวตักเตือน กลับเอามาผูกไว้ให้เป็นเรื่องที่เจ็บใจ ให้เป็นทุกข์ เหมือนพระดิสสะที่ถือตัว ไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่นตามควร เมื่อผู้อื่น

บอกกล่าวกับเป็นทุกข์ เดือนร้อน กล่าวหาว่าคนอื่นมากล่าวหาตนเสียอีก ดังนั้น บุคคลผู้พิจารณาเห็นโทษของการจองเวร ไม่ผูกเวร ใครผิดพลาดต่อตนก็ให้อภัยเสีย ประกอบด้วยขันติ และเมตตา มีอุมคคติ ยึดคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นทางดำเนินชีวิต และถือว่าบุคคลประกอบด้วยกรรมอันใด ย่อมจะได้รับผลแห่งกรรมนั้นด้วยตนเอง พยายามคุ้มครองรักษาตนให้บริสุทธิ์ อยู่ด้วยใจอันมั่นคง บุคคลเช่นนี้ย่อมไม่มีเวร เมื่อไม่มีเวร ภัยจะมาจากที่ไหน

๒) พระฉนนะ

หลังจากที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสรู้บำเพ็ญพระบารมีได้ระยะหนึ่ง ก็ได้กลับมาอบรมสั่งสอนพระประยูรญาติที่พระราชนัดดา ซึ่งทำให้พระประยูรญาติหลายพระองค์เกิดความเลื่อมใสขอบวชตาม ซึ่งนายฉนนะก็ขอบวชด้วยเป็นพระฉนนะ แต่ด้วยความที่พระฉนนะถือตนเองว่าเป็นผู้ที่ใกล้ชิดสนิทกับพระผู้มีพระภาค จึงเกิดความลำพอง เย่อหยิ่ง มีทิฐิฉนนะ ทำให้พระฉนนะไม่บำเพ็ญธรรมวัน ๆ ก็ทำตัวเตร็ดเตร่เดินเข้าไปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค และทำตัวกร่างกับพระภิกษุรูปอื่น ๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งพระอัครสาวกทั้ง ๒ คือพระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร พระสารีบุตรเมื่อเห็นพฤติกรรมของพระฉนนะ ก็ได้กล่าวตักเตือน แต่พระฉนนะไม่ฟัง และได้โต้เถียงกลับอย่างไม่มียำเกรง พร้อมยกตนเองว่าเป็นผู้ที่ทำให้พระผู้มีพระภาค ออกผนวช ทำให้พระสารีบุตรเจ็บ แต่ที่เจ็บไม่ใช่เพราะกลัวพระฉนนะ แต่เป็นเพราะเห็นว่าพระฉนนะเป็นผู้ที่เตือนยาก

หลังจากนั้นพระฉนนะก็ยังทำพฤติกรรมเช่นเดิมจนทำให้พระโมคคัลลานะตักเตือน แต่พระฉนนะก็ไม่ฟัง และได้เถียงอีกตามเคย จนกระทั่งพระโมคคัลลานะเอยปากตักเตือนเป็นครั้งที่ ๒ อย่างกัลยาณมิตรที่มีความหวังดี ว่าไม่ควรใช้ชีวิตด้วยความประมาท แต่พระฉนนะสวนกลับ ว่าท่านเป็นใครถึงได้มาเตือนข้าพเจ้า และบอกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่พาพระพุทธองค์ออกผนวชนะ ไม่ใช่ท่าน เพราะฉะนั้น ท่านไม่ต้องมาเตือนข้าพเจ้า ซึ่งนั่นทำให้พระอานนได้ฟังคำที่พระฉนนะได้ปากกับพระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตรทั้งหมดไม่อาจนิ่งเฉยได้ จึงไปกราบทูลต่อพระผู้มีพระภาค เรื่องที่พระฉนนะเป็นพระที่ดื้อดึงสอนยาก พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะเตือนด้วยความหวังดีก็ไม่ฟัง เมื่อพระผู้มีพระภาคได้ฟังเรื่องราวจากพระอานนก็ได้เรียกพระฉนนะมาตักเตือนอบรมว่า^{๔๑} การคบกัลยาณมิตรที่ดีเป็นบุญสูง เมื่อกัลยาณมิตรเป็นมิตรที่คอยตักเตือนก็เป็นเรื่องที่ดี ควรคบหาด้วย ส่วนมิตรที่ไม่ดีก็ควรถอยห่าง ซึ่งพระฉนนะก็ก้มหน้ารับฟัง แต่พอกลับหลังพระผู้มีพระภาค ก็ทำตัวกร่างและไม่สนใจคำตักเตือนของภิกษุรูปอื่นเช่นเดิม เพราะพระฉนนะเชื่อฟังพระผู้มีพระภาค แค่องค์เดียว พระผู้มีพระภาคได้เรียกพระฉนนะมาตักเตือนถึง ๓ ครั้ง ก็เลิกเตือน เพราะนั่นหมายความว่า พระฉนนะเป็นผู้ที่หนาแน่นอยู่ด้วยกิเลส

^{๔๑} วิ.ม.พ. (ไทย) ๑/๔๒๔/๔๕๔.

พระฉันทะยังคงทำพฤติกรรมแบบเดิม ๆ จนกระทั่งถึงช่วงเวลาที่พระผู้มีพระภาค ทรงดับขันธ ได้ทรงตรัสกับพระอานนท์ก่อนปรินิพพานว่า ขณะที่พระผู้มีพระภาค ยังคงมีชีวิตอยู่ พระฉันทะจะไม่เชื่อฟัง แต่หลังจากที่พระพุทธรูปทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ให้พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปทำพรหมทัณฑ์พระฉันทะ นั่นก็คือ การที่พระภิกษุไม่ต้องเสวนา ไม่ต้องพูดคุย ไม่ต้องสั่งสอนพระฉันทะ หากพระฉันทะอยากทำอะไรก็ให้ทำไป ซึ่งเวลานั้นพระฉันทะ อยู่ที่วัดโฆสิตาราม นครโกสัมพี หลังจากที่พระพุทธรูปทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว พระภิกษุสงฆ์ทุกองค์ก็ประชุมกัน โดยมีพระอานนท์เป็นประธานในการประชุม และได้ถ่ายทอดคำสั่งของพระผู้มีพระภาค ที่มีต่อพระฉันทะให้ทุกคนได้รับรู้ และให้พระทั้งหมดจำนวน ๕๐๐ รูป เดินทางไปที่วัดโฆสิตาราม นครโกสัมพี และเริ่มการลงพรหมทัณฑ์พระฉันทะ โดยการไม่สุงสิง ไม่ใส่ใจ ไม่ทำสังกรรมด้วย ไม่พูดคุยด้วย ถ้าไม่จำเป็น ไม่คบค้าสมาคม จนกว่าพระฉันทะจะเปลี่ยนพฤติกรรม

จากนั้นเมื่อพระภิกษุทั้งหมดเดินทางไปถึง ได้เรียกพระฉันทะมานั่งท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ ซึ่งเมื่อพระฉันทะอยู่ต่อหน้าในที่ประชุมสงฆ์มาก ๆ ก็ไม่กล้าอดตี ซึ่งเมื่อพระอานนท์กล่าวว่า จะทำการลงพรหมทัณฑ์พระฉันทะ พร้อมอธิบายความหมายให้พระฉันทะได้ฟัง ก็ทำให้พระฉันทะสับสนหมดสติ สลัดกับพื้นถึง ๓ ครั้ง จากการที่พระฉันทะถูกลงพรหมทัณฑ์ ทำให้พระฉันทะแยกตัวออกจากหมู่สงฆ์ และเข้าป่าไปทำสมาธิค้นหาตัวเอง ซึ่งระหว่างนั้นทำให้พระฉันทะเกิดนิมิตเห็นภาพตนเองขณะที่พระผู้มีพระภาคยังมีพระชนม์ชีพอยู่ แต่ตนเองก็ไม่ฟังคำตักเตือน ซึ่งตอนนี้ตนเองก็อายุ 80 ปีแล้ว ที่ผ่านมามัวแต่ทำอะไรอยู่ พระฉันทะได้เฝ้าถามตัวเองไปมาจนสามารถคิดได้ และสามารถบรรลุหลักธรรมถึงขั้นอรหัตต์ได้ จากนั้นพระฉันทะจึงกลับไปพบพระอานนท์ และขอให้พระอานนท์เลิกลงพรหมทัณฑ์ ซึ่งพระอานนท์ได้ตอบกลับว่า เมื่อพระฉันทะบรรลุถึงอรหัตต์แล้วการลงพรหมทัณฑ์ก็จะยกเลิกไปเอง

กรณีพระฉันทะ ซึ่งตอนแรกแม้จะปฏิบัติตนตอิดี ไม่ฟังคำตักเตือน แต่สุดท้ายก็สามารถลดทิฐิในใจลงได้ ทำให้รู้ว่าการทำตนเป็นคนว่ายาก สอนยากจะเป็นคนที่อยู่ลำบาก ดังนั้น จึงควรประพฤติตนให้ว่าง่าย สอนง่าย เปิดใจรับคำสอน และคำตักเตือนดี ๆ ก็จะเป็นที่รักของผู้อื่นได้ไม่ยาก

๓) เกรียวทขาดก

พระผู้มีพระภาค เมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงกล่าวถึงภิกษุผู้ว่ายากรูปหนึ่ง แล้วรับสั่งเรียกตัวมาหา ได้ตรัสถามภิกษุนั้นว่า “จริงหรือภิกษุที่ใครๆ เขาบอกว่า เธอเป็นผู้ว่ายากสอนยาก” ภิกษุนั้นกราบทูลต่อพระผู้มีพระภาคว่า “เป็นความจริงพระเจ้าข้า” พระศาสดา จึงตรัสอบรมสั่งสอนว่า “ดูกรภิกษุ เธอไม่ได้เป็นผู้ว่ายากในบัดนี้เท่านั้น แม้ในอดีตชาติกาลก่อน ก็เคยเป็นผู้ว่ายากมาแล้ว” จากนั้นก็ได้ตรัส เล่าเรื่องในอดีตชาติว่า^{๘๒} ในอดีตกาล ณ แคว้นกาสิ มีนครหลวงอยู่ที่เมืองพาราณสี พระราชาทรงให้จัดงานเฉลิมฉลองขึ้นครีกครั้ง มีทั้งกีฬา ดนตรี มหรสพ ขบร้อง

^{๘๒} ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๙/๑๐๔-๑๐๗.

พ่อนำทั่วพระนคร ในเวลานั้นไม่ไกลเกินไปนักจากนครหลวง มีบ้านตำบลหนึ่ง เป็นที่อาศัยอยู่ของนักดนตรีผู้ชำนาญการตีกลองคนหนึ่ง พอเขาได้ข่าวว่า ในเมืองพาราณสีกำลังจัดงานรื่นเริงเอ็กเกริก ก็คิดขึ้นว่า “เราน่าจะไปแสดงการตีกลองที่ในเมือง ตีกลองหาทรัพย์ไถ่กับบริเวณที่เขาไม่มีหรรษนั้นแหละ” คิดแล้วไม่รอช้า เขาจึงตระเตรียมกลอง และของจำเป็นพาลูกชายวัยรุ่นของตนเดินทางผ่านป่าใหญ่ เข้าเมืองทันที เมื่อได้ทำเลหากินแล้ว ทุกครั้งที่เปิดการแสดง ผู้คนมากมายในเมืองนิยมชมชอบฝีมือการตีกลองของเขากับลูกมาก จึงได้ทรัพย์เป็นจำนวนมาก กระทั่งสิ้นฤดูงานฉลอง ก็นำทรัพย์ที่หามาได้เดินทางกลับบ้านอย่างสุขสำราญใจ

ในระหว่างทางต้องผ่านป่าที่เป็นดงโจร พ่อได้ห้ามปรามลูกชายที่ยังคึกคะนองอยู่ ตีกลองไม่หยุดหย่อนตลอดการเดินทางว่า “ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าตีกลองอย่างเมามันสนุกสนานเกินไปนักเลย บริเวณแถวนี้ไม่ปลอดภัยอาจมีโจรร้ายได้ จงรู้จักหยุดยั้งการตีกลองเสียบ้าง จงตีกลองให้เป็นระยะๆ เหมือนเขาตีกลองนำขบวน ในเวลาที่คนใหญ่คนโตเดินทางไปไหนๆ เกิด” แม้จะถูกผู้เป็นพ่อตักเตือนห้ามไว้ แต่ลูกชายของเขากลับไม่เชื่อฟัง ยิ่งว่าก็เหมือนยิ่งยุ ได้ตอบกลับโดยทันที “พ่อไม่ต้องกลัว ฉันจะไล่โจรให้หนีไปด้วยเสียงกลองนี้แหละ ฉันจะตีกลองให้สนั่นหวั่นไหวไปเลย” แล้วก็กระหน่ำตีกลองไม่ขาดระยะ เสียงกลองดังสะท้านสะเทือนก้องทั้งป่าบริเวณนั้น ทำให้พวกโจรที่อยู่ในป่าพากันตกใจกลัว เพราะคิดว่า”จังหวะกลองแบบนี้ คงเป็นขบวนมโหฬารของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองเป็นแน่” จึงยกพวกหลบหนีไป แต่หนีได้สักพักหนึ่งแล้ว เสียงกลองก็ยังดังติดต่ออยู่ตลอดเวลา ไม่มีหยุด ไม่มีพักระยะเลย ผิดปกติวิสัยยิ่งนัก พวกโจรจึงเอะใจสงสัยขึ้นมา ต่างพากันรวมตัว แล้วหวนกลับไปแอบซุ่มดู จึงได้พบเห็นว่ามีเพียงสองพ่อลูกเท่านั้น ไม่มีขบวนผู้คนอื่นใดเลย ดังนั้น จึงออกจากที่ซ่อนตรงเข้าปล้นทรัพย์ทันที รุมทุบตี และแย่งชิงทรัพย์จากสองพ่อลูกอย่างง่ายดาย แล้วพวกโจรก็จากไปปล่อยให้สองพ่อลูกที่บาดเจ็บ และหมดทรัพย์ทั้งอยู่ที่ตรงนั้นเอง ฝ่ายผู้เป็นพ่อพยายามพุงกายของตนไว้ แล้วตำหนิสั่งสอนลูกชายที่ว่ายากสอนยากว่า “เพราะการไม่เชื่อฟัง การดื้อรั้น เจ้าจึงตีกลองเกินประมาณ การตีกลองเกินประมาณเป็นความชั่วช้า ทำให้ทรัพย์ที่เราได้มามากมายด้วยความเหนื่อยยาก ต้องฉิบหายไปสิ้น” ในกาลต่อมา ลูกชายผู้ว่ายากสอนยากนั้น ได้กำเนิดเป็นภิกษุผู้ว่ายาก ส่วนพ่อผู้เป็นนักตีกลอง ได้เสวยพระชาติเป็นพระผู้มีพระภาค

ดังนั้น การทำอะไรตามใจตัวเอง ด้วยความคึกคะนอง ไม่รู้จักประมาณ ไม่คำนึงถึงกาลเทศะ ย่อมเกิดโทษ เกิดหายนะมาสู่ตนเอง คำตักเตือนสั่งสอนของผู้ใหญ่ที่หวังดี ย่อมมีคุณค่าควรแก่การรับฟัง เพราะผู้ใหญ่ผ่านโลกมามาก ย่อมมองเห็นการไกล คาดคะเนอะไรมักไม่พลาด ผู้ใหญ่ที่ดีๆ มีคุณธรรม ย่อมชักนำเราไปสู่ความสำเร็จ

๔) เมฆียสูตร

ท่านพระเมฆิยะ มีชาติภูมิเป็นมาอย่างไร เป็นบุตรใคร เกิดในตระกูลไหน เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเมื่อไร อยู่ในสำนักของใคร ที่ไหน ยังไม่มีหลักฐานที่แน่นอน เรื่องราวของท่านที่ปรากฏในภคคณนั้น ๆ ก็กล่าวถึงเรื่องที่ท่านได้อุปสมบทมาแล้วเท่านั้น ตามประวัตินั้น ปรากฏว่าท่านได้เคยเป็นผู้อุปฐากพระบรมศาสดาด้วยองค์หนึ่ง ซึ่งมีปรากฏในเรื่องอุทานหน้า ๑๐๔ มีข้อความว่า^{๔๓} ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ จาลิกบรรพต ในกรุงจาลิกา มีท่านพระเมฆิยะเป็นผู้อุปฐาก วันหนึ่งท่านพระเมฆิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค กราบทูลลาพระองค์เข้าไปบิณฑบาตในชั้นตุคาม

เมื่อได้รับพระบรมพุทธานุญาตแล้ว เวลารุ่งเช้าได้เข้าไปบิณฑบาตในบ้านนั้น เมื่อเวลากลับจากบิณฑบาตเดินมาตามริมฝั่งแม่น้ำกัมมิกาหา ได้เห็นสวนมะม่วงมีอากาศร่มเย็นเป็นที่น่ารื่นรมย์ใจ ใครจะกลับมาทำความเพียรที่สวนนั้น ครั้นกลับมาแล้วจึงเข้าไปกราบทูลลาพระผู้มีพระภาค พระองค์ตรัสห้ามว่า “ดูกรเมฆิยะ เธอจงรอก่อน” ดังนี้ ถึง ๓ ครั้ง ท่านพระเมฆิยะไม่เชื่อฟัง กราบทูลลาแล้วลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายบังคมพระองค์ แล้วหลีกไปบำเพ็ญเพียรอยู่ที่สวนมะม่วงนั้น

ในการบำเพ็ญเพียรของท่าน ก็ทำได้สำเร็จมรรคผลตามความประสงค์ไม่ เพราะท่านถูกวิตก ๓ เข้าครอบงำ จึงกลับมาเฝ้ากราบทูลเนื้อความนั้นให้พระองค์ทรงทราบ พระองค์จึงตรัสสอนวิธีระงับวิตก ๓ ประการนั้น โดยอเนกปริยาย ขึ้นต้น ตรัสสอนให้ตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการ คือ

- ๑) เป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตร
- ๒) เป็นผู้ที่มีศีลสำรวมในพระปาติโมกข์
- ๓) เป็นผู้พูดวาจาเป็นสุภาสิต (วาจาที่ขัดเกลา คือ พูดแล้วไม่นำมาซึ่งโทษมีแต่จะนำมาซึ่งประโยชน์โดยส่วนเดียว)
- ๔) เป็นผู้มีความเพียรความบากบั่น
- ๕) เป็นผู้ที่มีปัญญา

พระองค์ตรัสให้บำเพ็ญธรรมอีก ๔ ประการ คือ

- ๑) อสุภะ เพื่อจะได้ละซึ่งราคะ
- ๒) เมตตา เพื่อจะได้ละพยาบาท
- ๓) อานาปานสติ เพื่อจะได้ตัดเสียซึ่งวิตก
- ๔) อนิจจสัญญา เพื่อจะได้ถอนอัสมิมานะเสียได้เด็ดขาด

^{๔๓} อัง.นวก. (ไทย) ๒๓/๓/๔๓๐ - ๔๓๔.

ท่านพระเมฆิยะตั้งอยู่ในโอวาทที่พระบรมศาสดาสั่งสอน ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพียรพยายามบำเพ็ญสมณธรรม ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตตผล เป็นพระอรหันต์ซึ่งนับเข้าในพระสาวกผู้ใหญ่องค์หนึ่ง ในจำนวน ๘๐ องค์ ท่านดำรงขนมายุสังขารอยู่โดยกาลอันสมควรแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

ดังนั้น ความเป็นผู้ว่ายากจากกัลยาณมิตรผู้หวังดี ไม่ปฏิบัติตามคำชี้แนะ บอกกล่าว ก็ต้องประสบกับความเสื่อมในชีวิต แต่หากบุคคลใดทำตามคำแนะนำสั่งสอนของกัลยาณมิตรผู้หวังดีแล้ว ไม่ดูเบา ไม่มองข้าม พิจารณาเห็นโทษเพียงเล็กน้อย ที่ท่านได้ชี้ทางที่เป็นประโยชน์ให้ และรีบนำไปแก้ไขปรับปรุงด้วยความเคารพ บุคคลนั้น ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรืองในทุกสถาน ดังนั้น บุคคลควรฝึกตนเองให้เป็นผู้ว่าง่าย ให้เป็นผู้ที่มีความเคารพในคำว่าการ่าว่ ดักเตือน สั่งสอนอยู่ในหัวใจ ชีวิตจะได้ไม่มีวันเสื่อมจากคุณธรรมความดี มีแต่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งทางโลก และทางธรรม

๕) เวฬุกะชาดก

ครั้งหนึ่งในสมัยพุทธกาล มีภิกษุรูปหนึ่งมีนิสัยดื้อรั้น เอาแต่ใจตัวเอง ว่ายากสอนยาก เพื่อนภิกษุจะว่ากล่าวตักเตือนอย่างไรก็ไม่เชื่อฟัง พระผู้มีพระภาคจึงทรงสอบถามภิกษุรูปนั้น เมื่อได้ความตามจริงแล้วจึงทรงตักเตือน ทรงระลึกชาติด้วยบุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วตรัสว่า “ดูกรภิกษุ มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้นที่เธอเป็นผู้ว่ายากสอนยาก แม้ในชาติก่อน เธอก็มีนิสัยเช่นนี้ ไม่ยอมเชื่อฟัง คำตักเตือนของบัณฑิต จึงถูกกัฏตาย”

จากนั้นพระพุทธองค์ทรงนำ เวฬุกะชาดก มาตรัสเล่า ความว่า^{๘๔} มีฤาษีคนหนึ่งบำเพ็ญเพียรจนบรรลุฌานชั้นสูงอยู่ในป่าหิมพานต์ ฤาษีได้อบรมสั่งสอนศิษย์จนมีตาบสเป็นศิษย์มากถึง 500 คน ซึ่งเหล่าบรรดาตาบสต่างก็อยู่รับใช้พระฤาษีอย่างใกล้ชิด อยู่มาวันหนึ่งตาบสคนหนึ่งเห็นลูกงูเลื้อยเข้ามาในสำนักของฤาษีแห่งนี้ ก็เกิดความรักใคร่เอ็นดูจึงเก็บงูเห่าไปเลี้ยงไว้ในปล้องไม้ไผ่พร้อมกับตั้งชื่อให้มันว่า “เวฬุกะ”

ตาบสนั้นเลี้ยงเวฬุกะเป็นอย่างดี และรักใคร่เสมือนลูกของตน จนกระทั่งเวฬุกะเติบโตใหญ่ ความนี้จึงรู้ไปถึงหูของพระฤาษี และได้เรียกตาบสมาสอบถาม แล้วเตือนด้วยความหวังใจว่าไม่ควรเลี้ยงงูเห่าตัวนั้นไว้ เพราะงูเป็นสัตว์ที่เลี้ยงให้เชื่อใจได้ยากแถมมีพิษด้วย เกรงกว่าตาบสอาจถูกงูเห่าทำร้ายได้ และแนะนำให้ปล่อยงูตัวนั้นเข้าป่าไปเสีย แต่ตาบสก็ยังคงยืนยันจะเลี้ยงเวฬุกะต่อไป ฤาษีเห็นว่าศิษย์ผู้นี้มีความดื้อดึง ไม่ฟังในคำเตือนของตนจึงทำได้เพียงแค่อธิษฐานว่า “หากเจ้ายังเลี้ยงมันไว้เช่นนี้ สักวันคงต้องจบชีวิตเพราะพิษของมันเป็นแน่”

^{๘๔} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๑๖/๒๘๘ – ๒๙๓.

สองสามวันต่อมา เหล่าดาบสรวมทั้งดาบสที่เลี้ยงเวฬุกะก็ต้องออกไปหาผลไม้ในป่าลึก ก่อนไปจึงได้นำไม้มายัดอุดปากปล่องไม้ไฟไว้เพื่อไม่ให้เวฬุกะเลื้อยไปที่อื่น และการไปหาผลไม้ในครั้งนี้ใช้เวลาถึง ๓ วัน จึงจะได้ผลไม้มาเท่าที่ต้องการ และที่ นทีที่กลับมาถึงที่พักก็ตรงเข้าไปหาเวฬุกะทันทีเมื่อเปิดปากกระบอกไม้ไฟออก แล้วล้วงมือลงไปเพื่อนำเวฬุกะออกมาให้อาหารเช่นที่เคยทำ แต่คราวนี้ไม่เหมือนเช่นทุกครั้ง เนื่องด้วยเวลาที่ผ่านไปถึง ๓ วัน ที่มันไม่ได้กินอะไรเลย ทำให้เวฬุกะเต็มไปด้วยความหิว และโกรธ จึงทำให้ดาบสโดนฉกเข้าที่มือพร้อมพิษร้ายเข้าสู่ร่างกาย จนดาบสผู้เลี้ยงมันถึงแก่ความตาย และเวฬุกะก็เลื้อยเข้าป่าไปในที่สุด

ครั้นทรงตรัสเทศนานี้แล้ว ทรงประชุมชาดกว่า ดาบสผู้เลี้ยงเวฬุกะในกาลนั้น เป็นภิกษุว่ายากในบัดนี้ บริษัทที่เหลือ คือพุทธบริษัท ศาสดาของคณะภิกษุ คือเรตถาคต

การเป็นคนอ่อนน้อมง่าย จะทำให้พบกับความเจริญ และถือว่าเป็นมงคลข้อหนึ่งใน ๓๘ ประการ อันเป็นเหตุทำให้ชีวิตพบกับความสุข แต่ถ้าเป็นคนดื้อด้านก็จะทำให้พบกับความพินาศของชีวิต บุคคลใด มีผู้หวังดี มีความเอ็นดูเอื้อเฟื้อ จะเกื้อกูลกล่าวสอน มิได้กระทำตามที่สั่งสอน บุคคลผู้นั้น ย่อมประสพภัย และเสื่อมจากความเจริญทั้งปวง

๒.๘ กรณีตัวอย่างบุคคลผู้ว่าง่ายในปัจจุบัน

จากความหมาย และลักษณะธรรมของความเป็นผู้ว่าง่ายดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะขอยกกรณีตัวอย่างบุคคลผู้ปฏิบัติตามธรรมของความเป็นผู้ว่าง่าย คือลตมานะ ละอุปาทาน และมีสัมมาทิฐิ ในการดำเนินชีวิต จนเป็นที่รัก และเคารพจากชนทั้งหลายในปัจจุบัน ดังนี้

๑) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวถึงพระจริยวัตรอันงดงามของในหลวง รัชกาลที่ ๙ ที่มี ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส และอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกัน และต่ำกว่า ไว้ในหนังสือ “หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท ” หน้า ๔๔ – ๔๘ ความว่า^{๘๕} “ เห็นเวลาเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรไหมครับ ทรงโน้มพระวรกายหาประชาชน ในขณะที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเราเดินท่าเหมือนภาพที่เห็น คนใหญ่คนโตระดับเจ้ากระทรวงเดินผูกผ้าขาวม้า เดินตรวจราชการลอยไปลอยมา เียดหัวชาวบ้าน พระองค์ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน คุณเข้าหน้าประชาชน ถามทุกข์สุข ปรีกษาหารือกับเขาเป็นชั่วโมงๆ บางทีประทับพับเพียบ ประชาชนนั่งพับเพียบ พระองค์ท่านก็ทรุดพระวรกายนั่งพับเพียบเสมอบนพื้นดินเดียวกัน วิถีชีวิตไทยที่สอนเรื่อง ความเรียบง่าย พระองค์ท่านประสูติกาลต่างประเทศ โตต่างประเทศ และศึกษาต่างประเทศ แต่เหตุ

^{๘๕} ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล , หลักธรรม หลักทำตามรอยยุคลบาท, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<https://www.facebook.com/notes/>> (๗ ม.ค.๖๐)

โฉนดเสด็จกลับมา พระองค์ท่านเป็นไทยที่สุด วิถีชีวิตของไทยที่มีค่าที่เราละทิ้ง และดูถูกด้วยซ้ำ พระองค์ท่านทรงประทับพับเพียบได้เป็นเวลา ๕ - ๖ ชั่วโมง ไม่เปลี่ยนท่าเลย พวกเราเฝ้าพับเพียบท่ากลับทีพอนานๆ ๓ - ๔ ชั่วโมงก็ค่อย ๆ พังพาบ ค่อย ๆ ยึดขาเท้าแขนไปข้างหลังแล้วก็เท้าแขนไปเรื่อย ๆ ตอนแรกก็นั่งพับเพียบ ๆ เฝ้า พอ ๔ - ๕ ชั่วโมงพังพาบเฝ้า ถ้าขึ้นต่อสัก ๒ ชั่วโมงล้มตึงนอนเฝ้าตรงนั้นแน่ แต่พระองค์ท่านประทับนั่ง ความมีวินัยควบคุมพระวรกายทั้งหมด ความเรียบง่ายนั้น พระองค์กองเอกสารบพิน พวกเราก็นั่งล้อมวงเฝ้ากัน ไม่ต้องเข้าห้องประชุม ไม่ต้องมีโต๊ะเก้าอี้ ประหยัดนั่นเอง

ฉลองพระองค์เป็นสลิป ๆ ปีก้อย่างนั้น ฉลองพระบาทผ้าใบตลอด ๕๙ ปีไม่เคยเปลี่ยนยี่ห้อเลย มีใครเคยสังเกตหรือเปล่า เวลาเสด็จประพาสจะมีรองเท้าผ้าใบยี่ห้อหนึ่ง ผมไม่อยากจะบอกว่ายี่ห้ออะไร ทรงมา ๕๙ ปีแล้ว นาฬิกาของพระองค์ท่าน พระองค์เรียกของพระองค์เองว่า “ยี่ห้อใส่แล้วโก้” เพราะฉะนั้น ประหยัด อ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายเป็นสิ่งที่พวกเราควรจะยึดถือ ทำได้ทันที และผู้คนจะเคารพบูชา

สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต) เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร เจ้าคณะใหญ่ คณะธรรมยุต เปิดเผยความรู้สึกขณะใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในช่วงที่ทรงผนวช และจำพรรษาอยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ ว่า^{๘๖} ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเสด็จมาประทับจำพรรษา ที่พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวรนิเวศฯ นั้น อาตมายังเป็นสามเณร และได้อุปสมบทพร้อมพระองค์ ได้เห็นพระจริยวัตรของพระองค์ขณะที่เป็นพระสงฆ์ แม้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ แต่พระองค์ทรงเคร่งครัดในพระธรรมวินัยยิ่งกว่าสามัญชน ทรงมีขันติมาก เห็นได้จากเหตุการณ์ที่พระองค์เสด็จไปยังพระอุโบสถเพื่อทำวัตร พระองค์ไม่เคยหันพระบาทไปทิศตะวันตกที่มีพระสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่าพระองค์เลย เพราะพระองค์ทรงให้เกียรติพระสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่า ซึ่งถ้าเป็นพระใหม่รูปอื่นไม่น่าจะทำได้ ที่จะนั่งทำเดี่ยวโดยไม่สลับท่านั่ง นับได้ว่าพระองค์ทรงปฏิบัติเคร่งครัดในศาสนกิจทุกประการอย่างดี ทั้งนี้ สิ่งที่อาตมาประทับใจขณะสนทนาธรรมกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นเหตุการณ์ที่อาตมาเทศน์ในงานพระราชพิธีสำคัญพิธีหนึ่ง พระองค์ทรงรับสั่งว่าอาตมาเทศน์ดี แต่คนจะฟังรู้เรื่องหรือ พระองค์ทรงรับสั่งว่า “เทศน์เกี่ยวกับธรรมะดีอย่างไรคนก็ไม่ฟัง ” พระองค์ทรงรับสั่งอีกว่า “น่าจะนำนิทานชาดกมาเทศน์แผ่ธรรมะ คนถึงจะสนใจฟัง” จากนั้นมาอาตมาจึงทำตามรับสั่งพระองค์มาโดยตลอด”

พระราชจริยวัตรอันงดงาม เรียบง่าย และไม่ถือพระองค์ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นั้นมีมากมาย เรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระจริยวัตรอันงดงามได้ถูก

^{๘๖} สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พรหมคุตโต) , พระราชจริยวัตรอันงดงาม ในหลวง ร.๙ ขณะทรงผนวช ,[ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://morning-news.bectero.com/>> (๗ ม.ค.๖๐)

บอกเล่าผ่าน ข้าราชการบริพารที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาท ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวเมื่อครั้ง ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เสด็จฯไปที่ อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๐๑ ความว่า ^{๘๗} “ขณะที่ในหลวงทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร โบราณสถานในเมืองศรีสัชนาลัยอยู่นั้น ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสกับคุณย่าทวดเล็ก เปล่งเสียง อายุ ๙๐ ปีเป็นชาวบ้าน ต.สารจิต อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย คุณย่าทวดเล็กได้นำน้ำฝนลอยดอกมะลิ มาตั้งไว้หลายถังเพื่อหากข้าราชการที่ติดตามขบวนเสด็จกระหายน้ำจะได้ดื่มกัน แต่ก็ไม่มีใครคาดคิดว่า พระองค์ทรงตรัสกับคุณย่าทวดเล็กว่า “ย่าจ๋า ฉันทดื่มน้ำในถังสักแก้วได้ไหม” คุณย่าทวดเล็กก็ทูลตอบว่า “ฉันไม่กล้าให้ในหลวงกินหรอกเพราะมันเป็นน้ำฝนธรรมดาๆ” ในหลวงก็ทรงยิ้มพระสรวล และก็ทรงตรัสกับคุณย่าทวดเล็กว่า “ปกติฉันก็กินน้ำธรรมดาอย่างนี้แหละย่า” จากนั้นพระองค์ทรงตักน้ำฝนในถังเสวย และพระองค์ยังตรัสว่า “น้ำฝนเย็นชื่นใจจัง และยังหอมกลิ่นดอกมะลิอีกด้วย”

ม.ล.ปิยาภัสร์ ภิรมย์ภักดี กล่าวว่า ^{๘๘} ความรักที่มี ต่อในหลวงอยู่ข้างในใจตั้งแต่เกิดมาเป็นความรู้สึกที่เป็นทั้งทางตรง และทางอ้อม ในฐานะประชาชนที่เห็นทรงงาน ปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่รักพระองค์ท่านอยู่แล้ว แต่ตัวเองได้เกิดมาโดยคุณพ่อคุณแม่ (ม.ร.ว.ยงสวาสดี กฤดากร และท่านผู้หญิงวิยะภา กฤดากร ณ อยุธยา) ทำงานสนองมาตลอด นอกจากนี้ยังเป็นนักเรียนโรงเรียนจิตรลดา ได้รับความรู้ และการอบรมสั่งสอน โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน สำหรับคนทั่วไปใครที่เป็นผู้ให้การศึกษาต้องนับว่าเป็นบุญคุณอันใหญ่หลวง ความประทับใจที่มีต่อพระองค์ท่านคือ พระจริยวัตรอันงดงาม ทรงเป็นคนอบอุ่น อ่อนน้อมถ่อมพระองค์มาก ๆ กับเจ้านายที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ทุกคน รวมถึงพระสงฆ์ แม้ว่าทรงเติบโตมาจากเมืองนอก แต่พระจริยวัตรยังคงงดงาม อยากให้คนรุ่นหลังที่เรียนและไปเติบโตเมืองนอกนำพระจริยวัตรของพระองค์เป็นแบบอย่าง การอบรมสั่งสอนและพระจริยวัตรของพระองค์เป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้พระองค์ดีเกินกว่าคำว่าประเสริฐ

๒) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์นิตดา ที่เผยแพร่โดยเฟซบุ๊ก ชมรมคนรักพระมหากษัตริย์ของชาติไทย ได้เล่าไว้ถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งยังทรงเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยในคราวนั้นอาจารย์ ได้เล่าว่า พระองค์ทรงเป็นองค์หญิงที่อ่อนน้อมถ่อมตนที่สุดในโลก มีพระจริยวัตรที่งดงาม ในการวางพระองค์กับอาจารย์นั้นจะทำความเคารพครูบาอาจารย์ก่อนเสมอ ท่านเคยเดินขึ้นบันไดห้องโถงตึกอักษรศาสตร์ ๑ ขึ้นไปชั้นบน อาจารย์ศักดิ์ศรีมีวแต่ตามองดู

^{๘๗} ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล, ขอดื่มน้ำฝนจากถัง , [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://www.tvbento.com/kingofkings/>> (๘ ม.ค.๖๐)

^{๘๘} ม.ล.ปิยาภัสร์ ภิรมย์ภักดี ,ล้านเหตุผลที่คนไทยรักในหลวง, [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<https://www.msn.com/kingofkings/>> (๘ ม.ค.๖๐)

ขึ้นบันไดทีละขั้น กลัวจะสะดุดหกล้ม ได้ยินเสียงนิสทหญิงพูดดังๆ ว่า "สวัสดีค่ะอาจารย์" แล้วก็เดินสวนทางลงไป ท่านอาจารย์ก็ตอบโต้โดยมิได้เงยหน้าขึ้นดู "ฮือ ... สวัสดีค่ะ" แต่พอเหลียวกลับไปดูว่าใครเป็นคนทักเมื่อตะกี้ก็ใจหายวาบ เพราะผู้ที่เดินอมยิ้มลงบันไดไปนั้น ก็คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าสิรินธร อาจารย์ศักดิ์ศรี แยมันดดา เล่าว่าโดนเข้าแบบนี้อีก ๒-๓ ครั้ง ตอนขึ้นบันไดเหมือนครั้งแรกไม่มีผิดเลยทำให้ทุลกระหม่อมทรงสนทนากับอาจารย์ผู้นี้มาก คราวหนึ่งเสด็จกลับจากอีสาน ทรงเข้าห้องช้ากว่าเพื่อนก็ต้องเข้าไปประทับนั่งแถวหน้าสุด ทรงคันกระเป๋ไปใหม่อยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็หยิบห่อของอยู่ห่อหนึ่งส่งให้อาจารย์ พร้อมกับตรัสว่า "ของฝากจากอีสานค่ะ" ของฝากนั้นคือ ขนมตูปี้ดบ อันมีชื่อเสียงของอีสาน ซึ่งทรงซื้อมาจากอุดรฯ ทำเอาอาจารย์ศักดิ์ศรี ตันตันใจเป็นล้นพ้น น้ำพระทัยนี้จะตรึงตราอยู่ในใจ อาจารย์ไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่^{๔๔}

ทรงแสดงให้เห็นแล้วว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมา สมเด็จพระเทพฯ ไม่เพียงแต่ทรงเป็น “ลูกสาวที่แสนดี” เป็น “ครูที่น่ายกย่อง” หรือ “ผู้ที่เพียบพร้อมในทุกพระอัจฉริยภาพ” หากยังรวมถึง การปฏิบัติพระองค์อย่างสามัญชน เป็นเจ้าฟ้าเดินดิน เจ้าฟ้าแห่งสามัญอย่างแท้จริง

ดังนั้น ความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลสามารถละมานะ ละอูบาทน และมีสัมมาทิฐิ นั้น ทั้งสองพระองค์ก็ทรงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้ว่าง่ายมีอยู่จริง และมีอันส่งผลกับการประพาสให้ถึงความเป็นผู้ว่าง่ายอย่างไร จากพระจริยวัตรของทั้งสองพระองค์ ถึงแม้ไม่มีถ้อยคำอ้างอิงจากบุคคลใด แต่เชื่อได้ว่า ทุกคนสามารถรับรู้และอ้างอิงได้จากหัวใจของทุกคนบนผืนแผ่นดิน

๒.๙ สรุป

คนเราทั้งหลาย เมื่อเกิดจากครรภ์มารดาแล้ว จะพัฒนาตนให้เป็นคนดี ว่าง่ายสอนง่าย มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ก็ต้องอาศัยการว่ากล่าวตักเตือน อบรมสั่งสอนจาก มารดาบิดาและจากครูอาจารย์ผู้หวังดีทั้งหลาย มาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การที่รับฟัง คำแนะนำสั่งสอน ด้วยความเคารพเชื่อฟัง เป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย หากเป็นบุตรหลาน ก็เป็นที่รักใคร่ของมารดาบิดา ถ้าเป็นศิษย์ ก็เป็นที่รักของครูอาจารย์ หากเป็นผู้น้อย ด้อยประสบการณ์ ก็ได้รับความรัก ความเมตตาจากผู้ใหญ่ การที่ภิกษุก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ประพาสติตน เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทิฐิ แน่นหนาในสันดาน มีจิตใจอ่อนน้อม รับฟังคำแนะนำของท่านผู้หวังดีโดยเคารพ อันเป็นเหตุของความเจริญรุ่งเรือง ทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม ความว่าง่ายเกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึก ๓ ประการคือ ๑. น้อมรับคำสอน ด้วยจิตไม่มีกิเลส ๒. รับทำตามคำสอนโดยไม่มีสินจ้างรางวัลใดๆ

^{๔๔} ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันดดา, สมเด็จพระเทพฯ องค์หญิงที่อ่อนน้อมถ่อมตนที่สุดในโลก , [ออนไลน์] แหล่งที่มา <<http://77jowo.tnews.co.th/> (๕ ม.ค.๖๐)

และ ๓. รับรู้คุณ ความดีของผู้ให้คำสอน และตอบแทนคุณความดีนั้นๆ ตามโอกาส ความเป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย ท่านจัดเป็น มงคลอันสูงสุดของชีวิต.

ความหมายของความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๒ นัย กล่าวคือ ความเป็นผู้ว่าง่ายทางโลกียธรรม หมายถึง บุคคลที่อดทนต่อคำสั่งสอนได้ เมื่อมีผู้รู้แนะนำพร่ำสอน ตักเตือนให้โดยชอบธรรมแล้ว ยอมปฏิบัติตามคำสอนนั้นด้วยความเคารพอ่อนน้อม ไม่คัดค้าน ไม่โต้ตอบ ไม่แก้ตัว โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ส่วนนัยทางโลกุตตรธรรม หมายถึง บุคคลเป็นผู้ยินดีน้อมรับ โอวาทคำสั่งสอนของบัณฑิตด้วยดี โดยโอวาทนั้นเป็นธรรมเพื่อสงเคราะห์แห่งพระนิพพาน แล้วตน น้อมรับธรรมอันเคารพยิ่งมาปฏิบัติให้ถึงสมควรแก่ธรรม เพราะธรรมนั้นเป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณคือ การละโทษได้ และนำบุคคลนั้นไปสู่ความหลุดพ้นได้

ลักษณะคนว่าง่ายในทางพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้หลายลักษณะ พอสรุปได้ ๓ ประการ ดังนี้ ๑.รับฟังคำสอนด้วยดี ไม่เถียงไม่ขัดคอ ไม่จับผิด ๒.รับทำตามคำสอนด้วยดี ไม่ต้องรันดันทุรัง

๓.รับรู้ความดีของผู้สอนด้วยดี ไม่โกรธ ไม่คิดลบหลู่บุญคุณ อดทนได้ ไม่ว่าผู้สอนนั้นจะเป็นผู้ใหญ่กว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ง่าย เป็นผู้เสมอกัน ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากขึ้น เป็นผู้น้อยกว่า ซึ่งเราทำใจยอมรับได้ยากที่สุด

ประเภทของคนว่าง่ายมี ๒ ประเภท คือ คนว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้ และคนว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี คือธรรมะ กล่าวคือ ประเภทแรก ผู้ว่าง่ายไม่ควรแก่การสรรเสริญ หรือคนว่าง่ายเพราะเห็นแก่ได้ คือ ผู้ว่าง่าย เพราะเห็นแก่อำภิมิส มีลาภผลในห้วงสักรอคอยอยู่ข้างหน้า เพื่อให้บรรลุลาภผล ดังกล่าวจึงแสรังทำกิริยาทำทีว่าเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย พอได้ลาภตามที่ต้องการแล้ว ก็เลิกเป็นคนว่าง่าย ส่วนประเภทที่๒ ผู้ว่าง่ายควรแก่การสรรเสริญ หรือคนว่าง่ายเพราะเห็นแก่ความดี คือ ผู้ที่มีความดี รอคอยอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ มุ่งแต่จะไปรับเอาแต่ความดี ตั้งใจฟังคำตักเตือนคำสอนจากผู้อื่น ยินดีรับ และทำตามคำตักเตือน คำสอน ตลอดจนรู้จักคุณของผู้ตักเตือนหรือผู้สอนด้วยดี

การฝึกตนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายปรากฏในอนุมานสูตร เพื่อนำมาพิจารณาตนเอง แล้วนำมาเป็นกระบวนวิธีพิจารณาสำรวจตรวจสอบเทียบเคียงกับตัวเองโดยใช้หลักธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย ๑๖ ประการ การฝึกตนให้เป็นคนว่าง่ายนั้นทำได้ดังนี้ ๑. ลมมานะของตัว คือการไม่ถือดี ไม่ถือตัว ความไม่สำคัญตัวเองว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ อาทิเช่นถือตัวว่าการศึกษาดีกว่า เป็นต้น ๒. ละอุปาทาน คือการไม่ยึดถือในสิ่งที่เราเป็น หรือถือมั่นในอำนาจกิเลสต่างๆ ๓. มีสัมมาทิฐิ คือมีปัญญาที่เห็นชอบ การเห็นถูกเห็นควรตามหลักอริยสัจ ๔ เชื่อเรื่องความไม่เที่ยง เชื่อในเรื่องบุญเรื่องบาป เป็นต้น

ลักษณะตัวอย่างของธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่าง่าย ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนากรณี ตัวอย่างบุคคลในสมัยพุทธกาล หรือในกรณีนิทานชาดกตามที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าผู้ที่ปฏิบัติธรรมอัน

เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายจะเป็นผู้เข้าถึงธรรมได้ง่าย และเร็ว หรือในชาดกก็จะเห็นอานิสงส์ของความเป็นผู้ว่าง่าย ว่าเป็นประโยชน์ในเบื้องต้น รวมถึงกรณีบุคคลผู้ว่าง่ายในปัจจุบันที่ปฏิบัติธรรมของความเป็นผู้ว่าง่าย ก็จะเห็นอานิสงส์ของความเป็นผู้ว่าง่าย ว่าเป็นประโยชน์ในปัจจุบันอย่างไร จากตัวอย่างบุคคลบางส่วนที่กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นภาพของความเป็นผู้ว่าง่ายได้ชัดเจนขึ้น เพราะฉะนั้นเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ถ้าเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ก็จะได้รับความสะดวก อนุเคราะห์ สงเคราะห์ ให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ได้รับการสรรเสริญ ยกย่องจากสังคมทั่วไป และทำให้บรรลุคุณงามความดีทั้งหลายยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ดังนั้น เมื่อได้ทราบถึงความหมาย ลักษณะ ประเภท และวิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นผู้ว่าง่าย สอนง่าย รวมถึงกรณีตัวอย่าง บุคคลผู้ว่าง่าย และผู้ว่ายากในสมัยพุทธกาล และผู้ว่าง่ายในปัจจุบัน ซึ่งเป็นความว่าง่ายตามหลักโสวจุสสตา สิ่งที่ต้องทราบต่อไป คือ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเมื่อกล่าวถึงในเรื่องของความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ตามลักษณะต่างๆข้างต้น จะมีหลักธรรมใดบ้างที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรค เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้ถึงความเป็นผู้ว่าง่ายตามหลักพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ ทั้งแก่ตนในปัจจุบัน และเบื้องต้น รวมถึงสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นเรื่องที่จะกล่าวในบทต่อไป